

TALLINNA ÜLIKOOL

Informaatika Instituut

Ruth Randoja

AKADEEMILISE RAAMATUKOGU TULEVIK. DELFI UURING

Magistritöö

Juhendaja: Priit Tammets

Autor: „ „ 2015

Juhendaja: „ „ 2015

Instituudi direktor: „ „ 2015

Tallinn 2015

AUTORI DEKLARATSIOON

Deklareerin, et käesolev magistritöö on minu, Ruth Randoja, töö tulemus ja seda ei ole keegi teise poolt varem kaitsmisele esitatud. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

..... (allkiri) (kuupäev)

**Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks
tegemiseks**

Mina Ruth Randoja (29.11.1971)

1. annan Tallinna Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Akadeemilise raamatukogu tulevik. Delfi uuring“, mille juhendaja on Priit Tammets, säilitamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu repositooriumis.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Haapsalus

2015-04-30

SISUKORD

SISUKORD	4
SISSEJUHATUS	5
1 KIRJANDUSE ÜLEVAADE.....	7
1.1 Akadeemilise raamatukogu roll ja selle kujunemine	7
1.2 Akadeemilise raamatukogu tuleviku-uuringud, mõjurid ja suunad	10
2 UURINGUDISAIN	20
2.1 Delfi uuringumeetod	20
2.2 Uurimistöö ülesehitus	21
2.3 Valim	21
2.4 Instrument	22
3 TULEMUSED JA ARUTELU	25
3.1 Raamatukogu ruum.....	25
3.2 Õpetav raamatukogu	33
3.3 Uurimistöö tugi	38
3.4 Tuleviku raamatukoguhoidja	43
4 JÄRELDUS	49
KOKKUVÕTE	53
SUMMARY	55
KASUTATUD KIRJANDUS	57
LISAD	62

SISSEJUHATUS

Muutunud informatsioon, info digiteerimine ning tehnoloogilised võimalused, teisenenud ühiskondlikud ootused kõrgharidusele, kasutajate õpi- ning infootsingu harjumused ja muutunud kõrgharidusmaastik, on osa põhjustest, miks leiavad üha vähem kasutust raamatukogu traditsioonilised laenutusteenused ja pöördumiste ning päringute statistika on kahanev. Olukorras, kus akadeemilisel raamatukogul on oht kaotada oma keskset rolli ülikoolis, on akadeemiliste raamatukogude püüd olla jätkuvalt paindlik ja muutumisvalmis, et vastata oma kasutajate vajadustele, parandada positsiooni ülikoolis ja tõestada akadeemilise raamatukogu vajalikkust. Akadeemilised raamatukogud on pidevas otsingus, kuidas ümber kujundada või uuendada kogusid ja teenuseid, et leida võimalusi ülikooli tudengite ja teaduskonna õppe- ja uurimistöö toetamiseks vastavalt tänapäeva nõuetele, kaasaegsete vahendite ja teenustega.

Sellest olukorrast lähtuvalt on magistratöö eesmärgiks uurida võimalusi, kuidas saaks akadeemiline raamatukogu efektiivsemalt täita oma põhieesmärgi ehk toetada õppeasutuse õppekavasid ning ülikooli õppe- ja uurimustööd.

Eesmärgist lähtuvalt püstitab autor järgnevad uurimisküsimused:

- 1) Millisena näevad uuringus kaasatud eksperdid akadeemilise raamatukogu tulevikku?
- 2) Millisena hindavad eksperdid tuleviku akadeemilise raamatukogu ootusi töötajatele (nende pädevustele ja oskustele)?
- 3) Millised lahendused ja teenused aitavad uuringus kaasatud ekspertide hinnangul akadeemilisel raamatukogul paremini toetada õppeasutuse õppekavasid ning ülikooli õppe- ja teadustööd.

Eesmärgi saavutamiseks püstitab autor järgnevad uurimisülesanded:

- 1) Uurida varasemaid akadeemilise raamatukogu tulevikuuuringuid;
- 2) Läbi töötada tänased akadeemilise raamatukogu rolli mõjurid ja trendid;
- 3) Uurida lahendusi ja parimaid praktikaid, mida pakutakse mujal maailmas akadeemilise raamatukogu rolli parandamiseks ning põhieesmärgi paremaks täitmiseks;
- 4) Läbi töötada akadeemilise raamatukogu töötajate oskustele ja pädevustele esitatavad tänapäevased nõuded.

5) Võrrelda omavahel taustauuringu muu maailma parimad praktikaid ja lahendusi ning ekspertide nägemust tuleviku akadeemilisele raamatukogule.

Magistritöö koosneb 4 peatükist. Esimeses peatükis esitatakse kirjanduse ülevaade, tutvustatakse akadeemiliste raamatukogude lähiajalugu, probleemi tausta ja akadeemilise raamatukogu tulevikuprotsesse, tegevussuundi ning teenusmudeli uuendamist käsitlevaid ülevaateid ja uuringuid. Teine peatükk kirjeldab magistritöö uuringu metoodikat ja selle valiku põhjendust; uuringudisaini ja uurimustöö ülesehitust, tuuakse välja uuringu tsüklid ja nende etapid. Magistritöö kolmas peatükk kirjeldab uuringu tulemusi ja arutelu ja neljandas peatükis sisalduvad järeldused tehtud ekspertuuringust ja kirjanduse ülevaatest.

1 KIRJANDUSE ÜLEVAADE

Peatükis lähtutakse uurimustöö probleemideringist ja refereeritakse teemaga seotud varasemaid käsitlusi eesmärgiga täita uurimisülesanded ja välja töötada magistr töö küsimustik. Kirjanduse ülevaates uuritakse akadeemilise raamatukogu kaasaegset rolli ja selle kujunemise tagamaid, varasemaid akadeemilise raamatukogu tuleviku-uuringuid ja töötatakse läbi tänased akadeemilise raamatukogu rolli mõjurid ja trendid, kasutades kogutud andmeid kirjandusest, konverentsidelt ning ekspertidelt. Lisaks uuritakse teenusorienteeritud lahendusi ja parimaid praktikaid, mida pakutakse mujal maailmas akadeemilise raamatukogu rolli parandamiseks ning põhieesmärgi paremaks täitmiseks ja töötatakse läbi akadeemilise raamatukogu töötajate oskustele ja pädevustele esitatavad tänapäevased nõuded töökuulutuste põhjal.

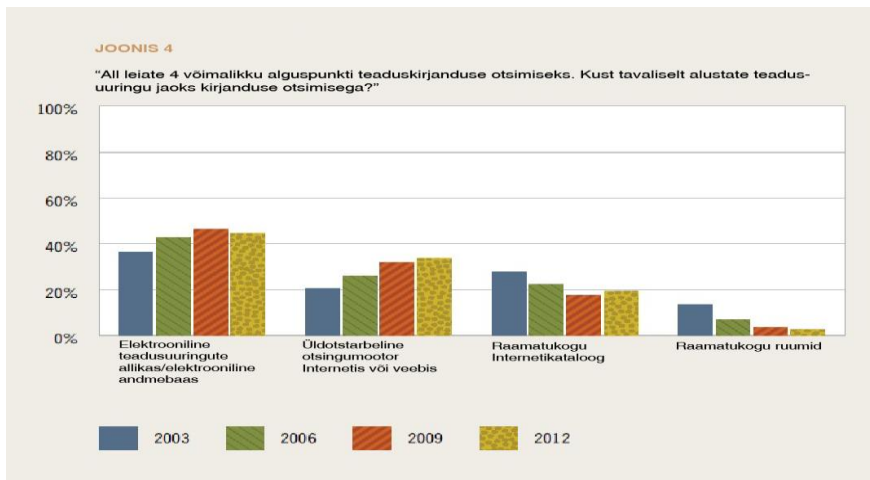
1.1 Akadeemilise raamatukogu roll ja selle kujunemine

Akadeemiline raamatukogu on raamatukogu kõrgkooli juures, mille tegevuse eesmärk on toetada õppeasutuse õppekavasid ning ülikooli õppe- ja uurimustööd (Curzon & Quinonez-Skinner, 2009). See, kuidas akadeemiline raamatukogu saaks paremini toetada õppe- ja uurimustööd kiirelt muutuval 21. sajandil, muutunud akadeemilise suhtluse ja kultuuri, tehnoloogiaarengute ning teisenenud infootsingu harjumuste taustal, on teemaks paljudele uuringutele.

Viimase veerandsajandi jooksul on raamatukogud läinud paberkataloogilt üle digitaalkataloogidele ning veebipõhiste andmebaasidele. 1980.-1990. aastatel aset leidnud raamatukogude automatiseerimine muutis revolutsiooniliselt arusaama raamatukogudest ja viisi, kuidas raamatukogu kasutajad otsisid raamatuid (Quandt, 2012). Raamatukogud hakkasid pakkuma online-pääsu andmebaasidele ning loodi internetikataloogid (Anglada, 2014).

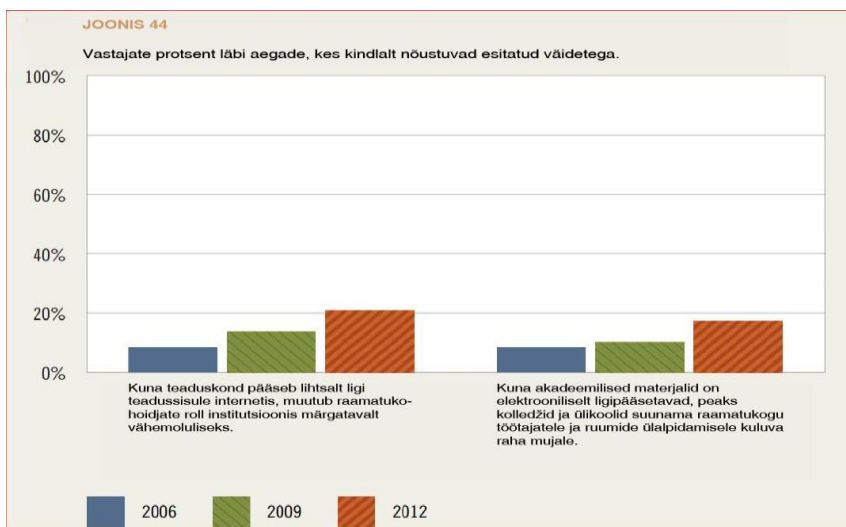
Interneti kasv ja graafiliste otsimootorite kasutuselevõtt 1990. aastatel, Google'i turule tulek ning 2000-date keskpaigas saavutatud ülemvõim, on muutnud raamatukogu rolli infovõravana, kirjanduse otsimise stardipunkti ning raamatukogu kasutajate infootsingu harjumusi. Ithaca U.S. teaduskonna 2012.a uuringutulemuste põhjal on raamatukogude olulisus tudengite ja õppejõudude seas aastate lõikes üha vähenev (Keiser, 2013; Schonfeld,

Wulfson, & Housewright, 2013). Küsimusele, kust alustatakse otsingut, vastab aasta-aastalt üha vähem inimesi, et alustavad otsingut füüsiliselt raamatukogust (Joonis 1).

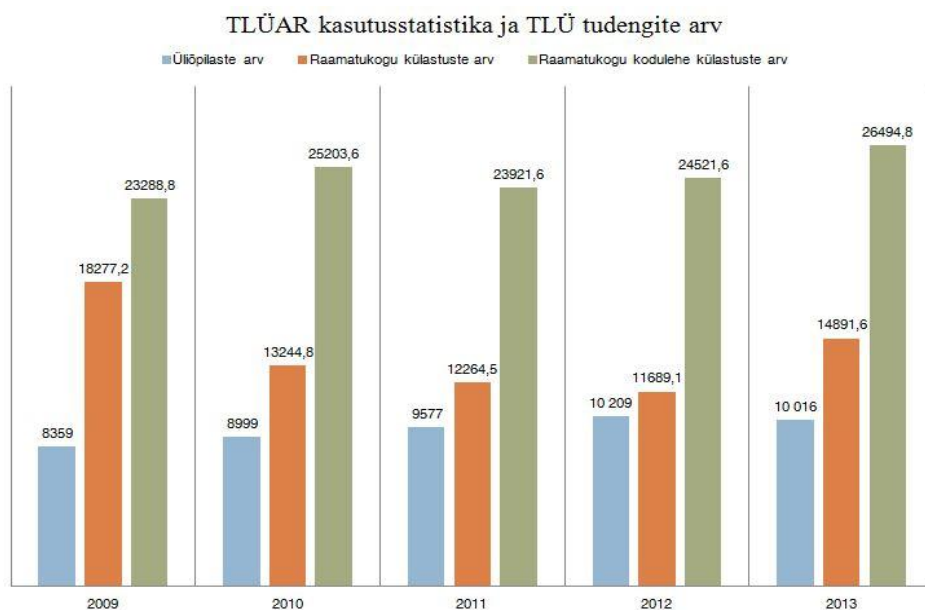
Joonis 1. Teadusliku uuringu jaoks kirjanduse otsingu alguspunktid (Schonfeld et al., 2013)

Ithaka U.S. teaduskonna 2012.a uuringutulemuste järgi nõustub kasvav vähemus vastajatest kindlalt väitega raamatukogu olulisuse vähenemise kohta „kuna teaduskond pääseb lihtsalt ligi teadussisule internetis, muutub raamatukoguhoidjate roll institutsioonis märgatavalt vähemoluliseks“ ja „kuna akadeemilised materjalid on elektrooniliselt ligipääsetavad, peaks kolledžid ja ülikoolid suunama raamatukogu töötajatele ja ruumide ülalpidamisele kuluvat raha mujale“ (Joonis 2). Kuigi selliselt arvajate hulk on praegu väike, on nende arv ajas kasvav (Schonfeld et al., 2013).

Joonis 2. Raamatukogu olulisuse vähenemine (Schonfeld et al., 2013)

Ka Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu kasutusstatistika põhjal aastate lõikes võib väita, et kohapealsete traditsiooniliste laenutusteenuste kasutamine väheneb. Väidet-illustreerival joonisel (Joonis 3) on toodud Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu üliõpilaste arv (Tallinna Ülikool, 2013) ja Tallinna Ülikooli Arhiivraamatukogu tegevusaruannetest pärinev kasutamise statistikaga vahemikus 2009 – 2013. Alates 2009.a näidatakse raamatukogu kasutusstatistikas ka raamatukogu kodulehe külastuste arvu.

Joonis 3. TLÜAR kasutusstatistika ja TLÜ tudengite arv aastate lõikes

Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu 2009. a tegevusaruandes põhjendatakse külastuste vähenemise üldtendentsi e-teenuste ja eelkõige elektrooniliste inforessursside järjest suureneva kättesaadavuse ning kasutusega (TLÜ AR nõukogu, 2010). Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu 2013. a tegevusaruande järgi on külastuste üldarvu tõstnud uue õpikeskuse avamine (TLÜ AR nõukogu, 2013).

Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu kasutusstatistika näitab, et veeb on muutnud raamatukogu külastajate infotarbimisharjumusi ning ka seda, et uue ja moodsa õpikeskuse avamine aastal 2013 on viinud külastuste arvu tõusule. Kuna akadeemilise raamatukogu tulevikuväljavaated näivad statistiliste näitajate põhjal ebakindlad, otsitakse kõikjal maailmas lahendusi ning vastuseid küsimusele, milline peaks olema 21. sajandi akadeemiline raamatukogu ja kuidas peaks olema üles ehitatud teenindusmudel.

1.2 Akadeemilise raamatukogu tuleviku-uuringud, mõjurid ja suunad

Akadeemilise raamatukogu tulevikku on info digiteerimise, päringuprotsessi automatiseerimise, veebi tulekuga muutunud otsinguprotsessi, kollektiooni ja teatmeteeneuse taustal prognoositud paljudes uurimistöodes. Kõikjal maailmas püüavad akadeemilised raamatukogud leida viise, kuidas pakkuda lisaväärtust ning olla paremini kaasatud õppeprotsessis, uurimis- ja teadustöös. Selleks uuritakse nii tudengite, õppejõudude ja teaduskonna vajadusi ja käitumismustreid kui küsitletakse eksperte.

1.2.1 Akadeemilise raamatukogude tuleviku-uuringud

Magistritöoga samal, Delfi meetodil on akadeemilise raamatukogu tulevikku prognoosinud 1999.a ja kordusuuringuga 2005.a Poola uurijad Błażej Feret Lodzi Tehnikaülikooli Raamatukogust ja Marzena Marcinek Krakowi Tehnoloogiaülikooli raamatukogust (Feret & Marcinek, 1999). Uurijad defineerisid Delfi-uuringu võtmeküsimuseks: Milline saab olema akadeemiline raamatukogu aastal 2005 ning millised faktorid mõjutavad akadeemilise raamatukogu tegevusi uuringu läbiviimise hetkel ja tulevikus.

Uurimistöös esitati 23 eksperdile küsimused kahes voorus. Esimeses voorus esitati 4 avatud küsimust: 1) *Võtmepoliitika, informatsioonistrateegia ja raamatukogus käimasolevad projektid*, kus paluti nimetada faktorid, mis enim mõjutavad akadeemilise raamatukogu pilti. 2) *Raamatukogu tegevused*. Millised on raamatukogu peaalad, millega tegeletakse aastal 2005. 3) *Praegune ja tuleviku töötajate koolitamine*. Iseloomujooned (ja/või oskused), mida peab omama raamatukokku palgatud inimene 21. sajandi alguses. 4) *Seinteta raamatukogu*. Kõige olulisemad probleemid, mida peab käsitlema, tegeledes elektroonilise meediaga (Feret & Marcinek, 1999).

1999. a läbiviidud uuringus uskusid eksperdid, et infotehnoloogia raamatukogu tulevikku märkimisväärselt ei mõjuta ning raamatukogu jätkab oma baasfunktsioonide täitmist. Uuringus osalenud eksperdid prognoosisid, et raamatukogu tegeleb enam kasutajate koolitamisega üldarvutioskuste osas ja kaugõppe temaatikaga. Infootsing muutub üha keerulisemaks ning rahuldustpakkuvate otsingutulemuste saamiseks vajavad inimesed ekspertide abi. Koolitatakse lisaks tudengitele ja akadeemilistele töötajatele ka inimesi väljastpoolt ülikooli – kohalikud ametnikud, koolilapsed. Eksperdid uskusid, et raamatukogu on jätku-

valt tähtis osa ülikooli infrastruktuurist ja selle peaesmärk on endiselt kogude ehitamine ja haldamine (Feret & Marcinek, 1999).

Samad autorid on korranud uuringut 2005. aastal ning määratlenud 20 rahvusvahelise eksperdi küsitlemisel tuleviku aastaga 2015. Olulisim konsensus, milleni eksperdid 2005. aastal jõuavad on see, et kõige tõenäolisemalt on akadeemilised raamatukogud aastal 2015 endiselt alles (esines ka vastupidiseid seisukohti). Raamatukogude põhitegevuseks jääb infohaldus ja ligipääs, õpetamine, uurimistöö ja koostöötugi. Raamatukogud muutuvad enam õppimis- ja sotsiaalseteks kohtadeks kui infootsimise kohtadeks (Feret & Marcinek, 2005).

2013. a raamatus „Reflecting on the Future of Academic and Public Libraries“ küsitlevad autorid raamatukogu direktoreid, keskendudes akadeemiliste raamatukogude tulevikku käsitlevates peatükkides kahele teemale: akadeemiline suhtlus ja ruumiplaneering. Uuringus pakutakse välja stsenaariumid, kuidas raamatukogud panustavad institutsiooni teadus- ja õppetöös: 1) raamatukogu osaleb aktiivse uuringupartnerina tagades avatud elektroonilise ligipääsu institutsiooni repositooriumis oma ülikooli või kolledži teadustöötajate artiklitele ja tudengiuurimustele, hallates institutsiooni repositooriumi, avaldades teadus- ja uurimistöid avaldamises ning hallates online-ajakirju Digital Commons teenuse läbi; 2) harib tudengeid, fakulteeti ja õppejõude autoriõiguste osas, mis on kooskõlas avatud ligipääsu põhimõtetega; 3) raamatukogu õpetatav infokirjaoskus on integreeritud õppekavasse. Ruumiplaneeringu osas on olulised märksõnad: 1) tudengite endi kujundatav keskkond (paindlik sisustus, kirjutatavad seinad, liigutatavad vaheseinad); 2) eraldatud grupitööalad ehk sotsiaalset õpet toetavad ruumid ja vaiksed alad üksi õppimiseks; 3) kõik õppimiseks vajalik ühes kohas – raamatukogu pakutavad ekspertteenused, tehnoloogia söök, jook (Matthews & Herson, 2013).

Kuna tulevikustsenaariumid näevad ette, et raamatukoguhoidjad pakuvad kohapealset nõustamist õpikeskuses ja fakultedis, liikudes välja raamatukogu ruumidest, olles aktiivselt ja füüsiliselt kohal panustamaks uurimiskogukondades ja õppetöös, võimaldab näiteks õppimist ja õpetamist tulevikuraamatukogus paremini korraldada ning ekspertteenuste kättesaadavust parandada raamatukoguhoidjate /infospetsialistide varustamine tahvelarvutitega. Tahvel tagab raamatukoguhoidjale liikuvuse ja annab talle sobiva vahendi muutmaks õpetamis- ja nõustamisteenust kaasahaaravamaks ja tulemuslikumaks (Meier, Moorefield-Lang, & Miller, 2012).

Tulevikuuuringute üks oluline järeldus võiks olla, et akadeemilise raamatukogu rolli mõjutavad faktorid ning tehnoloogilised vahendid on pidevas muutumises. Et akadeemiline raamatukogu saaks muutuv keskkonnas ajakohasena püsida, peavad raamatukogude töötajad olema kursis akadeemilise raamatukogu rolli mõjutavate faktorite, keskkonnamuutustega, tehnoloogiliste vahendite ja muude teemadega, millega arvestada teenusmudeli kaasaajastamiseks ehk keskkonnaaatlus ja -uuring ning tulevikuproгноosid peavad olema osa akadeemilise raamatukogu igapäevatööst.

1.2.2 Kaasaegse akadeemilise raamatukogu mõju- ja kasutajauuringud

Akadeemilise raamatukogu teenusmudeli kaasaegsena hoidmiseks peavad raamatukogud järjepidevalt uurima raamatukogu rolli mõjutavaid tehnoloogilisi võimalusi, muutusi kõrgharidusmaastikul ja akadeemilises suhtluses, et toetada tudengite ja teaduskonna õppe- ja uurimistööd vastavalt tänapäeva nõuetele, kaasaegsete vahendite ja teenustega.

1.2.2.1 Akadeemilist raamatukogu mõjutavad trendid

Ameerika Raamatukoguühingu Kolledži ja Teadusraamatukogude Ühendus ACRL kogub kord kahe aasta jooksul kokku andmeid kirjandusest, konverentsidelt ning ekspertidelt ja annab välja dokumenti peatrendidest, mis mõjutavad akadeemilist raamatukogu. Pidev ja dünaamiline keskkonnaaatlus hõlmab trende akadeemilises raamatukogus, kõrghariduses ning laiemalt majanduslikku, demograafilist ja poliitilist keskkonda.

2012. a avaldatud dokumendis *2012 top ten trends in academic libraries* on muuhulgas rõhutatud kommunikatsiooni olulisust oma väärtuse tõestamiseks akadeemilisele kogukonnale; koostööd uurimisringkondadega uurimismaterjalide avalikult kättesaadavaks. Kiirelt arenevad uued ja avatud ligipääsuga akadeemilise suhtluse ning teadusajakirjade, teadusmonograafiate, õpikute ja digitaalsete materjalide kirjastamise mudelid survestavad raamatukogusid pakkuma või laiendama kirjastamise, digitaalsete repositooriumide, autorikaitse nõustamise, digiteerimise, uuringuandmestike haldamise, metaandmete loomise, kataloogimise ja digitaalse säilitamise teenuseid. Muudatuste läbiviimiseks peavad akadeemilised raamatukogud arendama oma töötajaskonda, palgates sobivate oskustega inimesi ja koolitades olemasolevaid töötajaid. Uusi oskusi vajatakse kasvavatel tegevusaladel nagu andmete kureerimine, digitaalsete ressursside haldus ja säilitamine, akadeemiline suhtlus, õppejõudude õpetamise ja tudengite õppetöö tugi (Connaway et al., 2012).

Ameerika Raamatukoguühingu Kolledži ja Teadusraamatukogude Ühenduse viimati, 2014. a avaldatud dokumendis *Top trends in academic libraries. A review of the trends and issues affecting academic libraries in higher education* rõhutatakse taas akadeemilise raamatukogu koostöö olulisust ülikooli uurijatega andmehalduse toetamiseks uurimisprotsessis ja uurijate andmevajaduste analüüsimiseks, mis esitab raamatukoguhoidjate kompetentsile uusi nõudmisi. Olulised märksõnad 2014. aasta akadeemiliste raamatukogude trendiülevaates on andmeneutraalsed digitaalteenused (*responsive design* ehk dünaamilise veebidisaini (targalt skaleeruva veebi) kasutamine kodulehtedel), laienev avatus kõrghariduses – *Open Access* ehk avatud ligipääsu toetamine raamatukogust, mis on kasuks nii uurijatele kui kõrgharidusele üldiselt. Akadeemilised raamatukogud toetavad *Open Access* avaldamist sellega, et juurutavad *Coalition of Open Access Policy Institutions* mandaate, sõlmivad vastavaid lepinguid ning hüvitavad või toetavad *Open Access* avaldamist (American Library Association, 2014).

Muutus, millega raamatukogu peaks arvestama, on uued bibliomeetria kriteeriumid, millega mõõdetakse uuringu ja teaduskirjanduse mõju digitaalses keskkonnas – alternatiivsed mõõdikud (altmeetria). Altmeetria on kiiresti arenev metoodika avaldatud uuringute ja teadustööde mõju mõõtmiseks. Altmeetria pooldajate sõnul ei mõõda artiklite tsiteerimine ja ajakirjade mõjufaktorid veebipõhiseid artikleid või järgnevat teadlastevahelist suhtlust, samas kui uued mõõdikud loevad siutse, meeldimisi, blogipostitusi, järjehoidjaid ja allalaadimisi. Akadeemilistel raamatukogudel on toetav roll altmeetria kasutuselevõtuks bibliomeetria ehk teadussuhtluse, artiklite ja uurimistööde mõju ja tsitaadihaldamise näidikuks (Dyas-Correia & Galligan, 2013).

Niisiis oodatakse akadeemilistelt raamatukogudelt enamat panustamist uurimiskogukondades muutunud akadeemilise suhtluse kontekstis ja avatud ligipääsu võimaldamises uurimisandmetele. Kuna akadeemiline raamatukogu peab teenindama kasutajagruppe, kelle infovajadused ning uurimisoskused on väga erinevad, siis et paremini mõista akadeemilise raamatukogu kasutajagruppe ning tulla vastu nii teaduskonna kui tudengkonna soovidele ja vajadustele, ei piisa ringluse ning päringute statistikast. Vajalik on mitmesugune statistiline informatsioon, mille hankimiseks viivad raamatukogud läbi kasutajate küsitlusi ja uuringuid.

1.2.2.2 Akadeemilise raamatukogu kasutajate ootused

Akadeemilise raamatukogu kasutajate ootusi ja arvamusi uuriv Ithaca U.S. teaduskonna 2012.a uuringutulemuste põhjal (Schonfeld et al., 2013), on olulisemad rollid, mida teaduskond ootab raamatukogult: 1) infovärav: “raamatukogu on alguspunkt uurimustöö jaoks info otsimisel”, 2) ostja: “Raamatukogu maksab ressurside eest, mida vajan teadusajakirjadest elektrooniliste andmebaasideni”, 3) arhiiv: “Raamatukogu on ressurside repositoorium.”, 4) õpetamise tugi: “Raamatukogu toetab ja hõlbustab õpetamist”, 5) uurimustöö tugi: “Raamatukogu toetab ja pakub aktiivset tuge uurimustöö tõhustamiseks”, 6) tudengite õpetamine: “Raamatukogu aitab tudengitel arendada uurimise, kriitilise analüüsi ja infokirjaoskusi”. Esimesed kolm nimetatud rolli – infovärav, ostja ja arhiiv on seotud raamatukogu kollektsiooniga ning kolm ülejäänut, teenusorienteeritud rollid (Schonfeld et al., 2013).

Magistritöö uuringus keskendutakse raamatukogu teenusorienteeritud tulevikurollide uurimisele, kuna just raamatukogu pakutavad uued teenused täidavad oodatavalt tühimiku, mis on tekkinud raamatukogu kollektsiooni kahaneva kasutatavusega. Nagu nähtub tausta- mõju- ning kasutajauuringutest, on ootused akadeemilise raamatukogu suuremale panustamisele ülikooli õppekavades eelkõige seotud raamatukogu õpetamise, koolitamise ja nõustamisteenuste täiendamise ning muutuvate oludega kohanduva uurimistöö toetamise suunal. Lisaks on oluline uurida raamatukogu avaliku füüsilise ruumi kasutusvõimalusi ja teenuseid tulevikuväljavaadete parandamisel ning eelnevatest teemadest tulenevaid nõudeid, mida raamatukogu tulevik esitab raamatukogu töötajatele.

1.2.3 Õpetav raamatukogu

Õpetamine ja kasutajate koolitamine on olnud oluline osa raamatukogu tegevusest läbi aegade. Kursusi, mille sisuks on raamatukogu infoallikate ja kataloogide kasutamine, on akadeemilistes raamatukogudes tudengite ja uurimistöö toetamiseks läbi viidud ka paberiajastul.

Digitaalse revolutsiooni tulekuga on osutunud vajalikuks õpetada tudengitele infokirjaoskust. Termin 'infokirjaoskus' on kasutusel alates 1974. aastast ja seda tutvustas esmakordselt Paul Zurkowski, Ameerika Ühendriikide Infotööstuse Assotsiatsiooni president (US Information Industry Association). Tallinna Ülikooli Infoteaduste osakonna lektori Sirje Virkuse esitlusmaterjalides (Virkus, 2007) nimetatakse levinuimaks ja kõige enam viida-

tuks Ameerika Raamatukoguassotsiatsiooni (American Library Association/ALA) definitsiooni: "Selleks, et olla infokirjaoskaja, peab isik ära tundma, millal informatsiooni vajatakse ja ta peab oskama määratleda informatsiooni asukohta, hinnata ja kasutada vajaminevat informatsiooni" (ALA, 1989). Tänapäevane akadeemilise raamatukogu infokirjaoskuse kursuse vajalikkus lähtub olukorrast, kus: "Oskuslikult sotsiaalseid võrgustikke kasutavad ja liigselt Google'it usaldavad tudengid ei oska piisava kriitilisusega hinnata rohket internetiinfot, ei mõista teadusliku allika, autorluse ja plagieerimise sisu, vajavad abi, et õppida kasutama teadustöö andmebaase ja muid raamatukogu otsingumootoreid." (Nilsen, 2012).

2004. aastal propageerivad Ameerika raamatukogutegelased Steven Bell ja John Shank *Blended Librarian* kontseptsiooniga raamatukoguhoidjate professionaalset arengut info- ja haridustehnoloogia suunal. Kombineeritud ehk *blended* raamatukoguhoidjat defineeritakse kui akadeemilist raamatukoguhoidjat, kes lisaks traditsioonilistele raamatukoguhoidjate oskustele omab ka infotehnoloogilise riist- ja tarvvara ning haridustehnoloogia kasutamise võimekust rakendamaks õpetamis-õppeprotsessis asjakohast tehnoloogiat. Edasiarendusena võiks mudeli väljatöötajate arvates kombineeritud raamatukoguhoidjast kujuneda ka õppejõudude nõustaja haridustehnoloogia ning õpidisaini alal (Zabel, Shank, & Bell, 2011).

Raamatukoguhoidjad õpetavad tudengeid ja õppejõude individuaalselt, loenguvormis või veebisina kas kodulehel, eraldiseisva kursusena või osana muu õppekava kursusest. Kursuse väljatöötamisel, õpetamisel ja tehnoloogia kasutamisel õhutatakse ka raamatukoguhoidjat kujundama 21.sajandi oskusi ja elukestvat õppimist toetavat tugisüsteemi õppemeetodite valikul, õppekava, tegevuste, hindamisviisi, tehnoloogiliste lahenduste valikul ning õpikeskkonna kujundamisel (Sharkey & O'Connor, 2013).

Sageli uurimistöodes mainitava probleemi – teaduskonna vähene motivatsioon kaasata ainekavasse raamatukogu õpetatavat infokirjaoskuse moodulit, teatav arrogantsus õppejõudude/professorite poolt ja puudulik koostöö ning partnerlus teaduskonna ja raamatukogu vahel (Nilsen, 2012) – lahendamiseks pakutakse raamatukoguhoidjalt proaktiivset tegevust nõudvat koostöömudelit –*Embedded librarian* ehk vistutatud raamatukoguhoidja. Mudel suunab raamatukoguhoidja infoleti tagant ja traditsioonilisest raamatukogu kontekstist teaduskondadesse koostööle ja partnerlusele uurijate ja õppejõududega õpetama info

kirjaoskust ainekavasse integreeritud moodulina ja infospetsialistideks uurimisprojektides ja –rühmades. (Shumaker, 2012)

Akadeemiliste raamatukogude uurimistöötügi on tihedalt seotud õpetava raamatukogu pakutavate koolituste ja nõustamisega. Tudengite infokirjaoskuse ja uurimisoskuste arendamisse panustamine aitab kujundada ülikooli uurimistöö toimimiseks ja arenemiseks progressiivset raamistikku.

1.2.4 Uurimistöö tügi

See, kuidas akadeemilised raamatukogud toetavad uurimistööd ülikoolis, on muutunud seoses akadeemilise suhtluse muutumisega, tehnoloogiaarengutega, raamatukogude vähenenud eelarvega ja muutustega akadeemilises kultuuris (Garner, 2006; Kennan, Corral, & Afzal, 2014). Traditsiooniliselt on raamatukogu uurimistöö tügi seotud infootsinguga ja trükitud kogude täiendamisega, kuid üleminek trükitud materjalidelt virtuaalsetele teenustele on muutnud uurijate vajadusi ning avanud raamatukogudele uusi võimalusi teenuste laiendamiseks.

2014. aastal Austraalia, Uus-Meremaa, Iirimaa ja Inglismaa raamatukogudes läbiviidud internetiuuringus küsiti 140-lt raamatukogutöötajalt, millised on olemasolevad ja planeeritavad uurimistöö teenused raamatukogus. Uurimistöö tulemusena selgus, et enamused raamatukogusid pakuvad või plaanivad pakkuda teaduskonnale bibliomeetria ehk avaldamise ja viitamissageduse andmete teenuseid: 1) bibliomeetria koolitused ja kirjaoskus; 2) viitamissraportid; 3) uuringumõju kalkulatsioon; 4) teadusgrantide taotlemise tügi; 5) ainealaste uuringutrendide raportid; 6) akadeemilise jalajälje (h-index) kalkulatsioon (Corral, Kennan, & Afzal, 2013). Ameerika Raamatukoguühingu Kolledži ja Teadusraamatukogude Ühenduse ACRL 2012. a avaldatud dokumendis *2012 top ten trends in academic libraries* soovitatakse raamatukogudel kasutada ka altmeetriat (siutsude, meeldimiste, blogipostituste, järjehoidjate ja allalaadimiste loendamine) veebipõhiste artiklite mõõdikuna (Connaway et al., 2012).

Eelnimetatud 2014. raamatukogude uurimistoeteenuste uuringu (Corral et al., 2013) järgi on kasvav vajadus genereeritud uurimisandmete haldamiseks, talletamiseks ja kättesaadavaks tegemiseks. Uurimisandmete haldamise teenused, mida uurijad vajavad ja mida raamatukogud pakuvad või plaanivad pakkuda on: 1) olemasoleva tehnoloogia, infrastruktuuri ja vahendite kasutustügi; 2) avaldamata uurimisandmete haldus (andmehalduskoolitu-

sed); 3) andmete hoiustamistugi ülikooli repositooriumis; 4) andmete hoiustamistugi välisrepositooriumites või andmearhiivides; 5) andmehaldusplaanide väljatöötamine; 6) vahendite väljatöötamine aitamaks uurijaid andmehaldusel; 7) ülikooli andmehalduspoliitika arendamine (Corrall et al., 2013).

Teaduskonna ja tudengite uurimustööde avaldamistugi hõlmab ka *Open Access* ehk uurimustööde avatud ligipääsu toetamist raamatukogust, mis on kasuks nii uurijatele kui kõrgharidusele üldiselt. Akadeemilised raamatukogud toetavad *Open Access* avaldamist sellega, et juurutavad *Coalition of Open Access Policy Institutions* mandaate, sõlmivad vastavaid lepinguid ning hüvitavad või toetavad *Open Access* avaldamist (American Library Association, 2014).

Nagu näitab kirjanduse ülevaade, on raamatukogul mitmeid võimalusi, kuidas uute teenustega täita tühimikku, mis on tekkinud trükitud kollektiooni kahaneva kasutatavusega, kuidas panustada uutes oludes õppetöös ja uurimiskogukondades. Ka raamatukogu ruume, mis on läbi aegade olnud campuse keskus, on võimalik sisekujunduslike muudatuste ja kohapealsete teenustega panna paremini toetama õppetööd ülikoolis.

1.2.5 Raamatukogu ruum

Tartu Ülikooli teaduskonna uuring aastast 2009, mis uurib teaduskonna suhtumist akadeemilisse raamatukogusse intervjuerides 12 teaduskonna liiget, mainib muuseas ka raamatukogu maja olulisust õppimise ja kohtumise kohana, kuid seda põhiliselt tudengitele. Teaduskonna esindajate sõnul on neil küll raamatukogu majaga seoses nostalgilised mälestused (ajast kui olid Tartu Ülikooli tudengid), kuid on teaduskonnas töötades raamatukogust eemale jäänud (Lepik, 2009). Nagu nähtub ka Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu kasutusstatistikast, on raamatukogu tulevik trükitud tekstide hoiu- ja laenutamise kohana küllalt määramatu, samas kui raamatukogu füüsilise ruumi kasutuselevõtt moodsa õpikeskkonnana toob tudengid tagasi (TLÜ AR nõukogu, 2013).

Raamatukogud on alati pakkunud ruume, kuhu tudengid saavad tulla õppima ning kasutama raamatukogu kogusid, kuid uued käsitlused keskenduvad senisest enam raamatukogu ruumes toimuvale õppimisprotsessile ning ruumide ümberkujundamisele vastuseks infoformaadi ja kasutajate vajaduste muutusele ning tudengite õpivajadustele. Raamatukogu toetab ühisõpet ruumikujunduslikult, ressursside ja ekspertteenustega (Thachil, 2008).

Raamatukogude ruumide uuendamisel uuritakse erinevaid õpistiile ning luuakse keskkonda, mis toetab 21. sajandi õppijat. Uusi õppekeskusi käsitletakse mitteformaalse ja sotsiaalse õppimise kohana sarnaselt ühiselamutubadele ja ülikooli avalikele aladele, mis annab tudengitele võimaluse liikuda, kohtuda ja vabalt rääkida väljaspool loenguruumi, samas luuakse võimalused ka omaette ja vaikselt õppida soovijatele (Montgomery, 2014). Ruumiplaneeringu osas on olulised märksõnad: 1) tudengite endi kujundatav keskkond (paindlik sisustus, kirjutatavad seinad, liigutatavad vaheseinad); 2) eraldatud grupitööalad ehk sotsiaalset õpet toetavad ruumid ja vaiksed alad üksi õppimiseks; 3) kõik õppimiseks vajalik ühes kohas – raamatukogu pakutavad ekspertteenused, tehnoloogia söök, jook (Matthews & Herson, 2013).

Tänapäevase disainiga raamatukogu ruume, mis on ümber kujundatud mugavaks ja paindlikuks, üksi töötamiseks või koostööks sobivaks ruumiks, kus saab kasutada traadita interneti, graafilise disaini ja fototöötlusprogramme vms tarkvara ja kus on olemas ressurside, tehnoloogia ja tarkvara kasutamise tugiteenused, nimetatakse erinevates allikates *learning spaces*, *learning commons*, *information commons* ning uuemates kirjutistes ka *maker spaces*. „Pole oluline, kuidas seda kohta nimetada, kas *learning commons*, *information commons*, *research commons*, meediakeskus, õpikeskus või raamatukogu, eesmärk on kõigil sama – tsentraliseeritud info- ja tugikeskus, mis toetab ülikooli kogukonna uurimist, õppimist ja õpetamist infoallikate ja tehnoloogiliste teenustega.“ (Harland, 2011)

Artiklis „*Exploring the future of academic libraries A definitional approach*“ annab autorite kollektiiv nõuandeid raamatukogude tuleviku planeerimisel kiirelt muutuval infomaastikul ning leiab, et raamatukogu kolmel põhiresursil: koht, kollektsioon ja töötajad, on erinev tulevik. Autorite sõnul on raamatukogu kui koht endiselt oluline osa ülikooli campusest - võimalus koguneda ühisõppimiseks, mugav keskkond, kohvik ja tehnoloogilised teenused on piisavalt ligiõmbav kooslus, mis tudengeid kokku toob, samas siiski mittepääsiv jätkusuutlikkuse seisukohalt (Sennyey, Ross, & Mills, 2009).

Oluline märksõna tuleviku akadeemilise raamatukogu ruumi kujundamisel on selle kasutajakesksus. Kasutajakeskne ja -sõbralik raamatukogu keskendub kasutaja info- ja kommunikatsioonivajadustele ja planeerib oma tööd ja teenuseid vastavalt nendele vajadustele. Kasutaja vajadusi aitavad välja selgitada kasutajauuringud (Lowe & Cummings, 2009).

Ootused, mis esitatakse raamatukogudele ja raamatukoguhoidjatele on seotud lisaks füüsilisele ruumile koolitamise, õpetamise, uurimistöö ja õppekeskuse tugiteenustega. Muudatuste läbiviimiseks peavad akadeemilised raamatukogud arendama oma töötajaskonda, palgates sobivate oskustega inimesi ja koolitades olemasolevaid töötajaid.

1.2.6 Nõuded akadeemilise raamatukogu töötajate oskustele ja pädevustele

Akadeemilise raamatukogu arengutes on väga oluline roll raamatukogutöötajatel, tema oskustel ning isikuomadustel. Nagu rõhutatakse Ameerika Raamatukoguühingu Kolledži ja Teadusraamatukogude Ühenduse 2014. a avaldatud dokumendis *Top trends in academic libraries. A review of the trends and issues affecting academic libraries in higher education*, esitavad uuenenud nõudmised akadeemilisele raamatukogule nõudmisi ka raamatukoguhoidjate kompetentsile. (American Library Association, 2014). Muudatuste läbiviimiseks peavad akadeemilised raamatukogud arendama oma töötajaskonda, palgates sobivate oskustega inimesi ja koolitades olemasolevaid töötajaid.

Et uurida nõudmisi, mida esitatakse raamatukogutöötajaile on sageli uuritud uute raamatukogutöötajate palkamisel tööandja poolt esitatud nõudeid töökuulutustel. 2013. aastal Ameerika ettevõtluskoolide töökuulutuste kokkuvõttes on raamatukoguhoidjale soovituslike tehnoloogiliste nõuete all nimetatud: 1) elektroonilised ressursid, 2) arenevad tehnoloogiad; 3) tarkvara, 4) raamatukogu tehnoloogia; 5) veebidisain; 6) haridustehnoloogia; 7) E-õpe; 8) õpihaldussüsteemid; 9) arvuti kirjaoskus; 10) digitaalsed projektid (Nielsen, 2013).

Uus Meremaa 2013. aasta akadeemiliste raamatukoguhoidjate töökuulutuste analüüsi põhjal on isikuomadused, mida oodatakse akadeemiliselt raamatukoguhoidjalt: 1) verbaalne suhtlemisoskus; 2) vastutulelikkus; 3) kuulamisoskus; 4) kohanemisvõime/paindlikkus; 5) valmidus õpetada; 6) kirjalik suhtlemisoskus; 7) meeskonnatööoskus; 8) huumorimeel; 9) suhete loomine kolleegidega; 10) suhete loomine professionaalsel tasemel; 11) organisatsiooniteadlikkus; 12) konflikti juhtimine; 13) stressi juhtimine (Chawner & Oliver, 2013).

Uus aeg vajab väiksemaarvulist ja kvalifitseeritud, kõrgtasemel arvutioskusega proaktiivset töötajaskonda, kes suudavad raamatukogu elavdamiseks algatada infovahetust, ette valmistada, viia läbi ja propageerida raamatukogu koolitusi ning aktiivselt osaleda ülikooli akadeemilises elus.

2 UURINGUDISAIN

Magistritöö eesmärgiks oli uurida raamatukogu praktikutest ehk ekspertvalimilt, kuidas saaks akadeemiline raamatukogu efektiivsemalt täita oma põhieesmärki ehk toetada õppeasutuse õppekavasid ning ülikooli õppe- ja uurimustööd ning välja selgitada, milline on uuringus kaasatud ekspertide akadeemilise raamatukogu tulevikuvisioon.

2.1 Delfi uuringumeetod

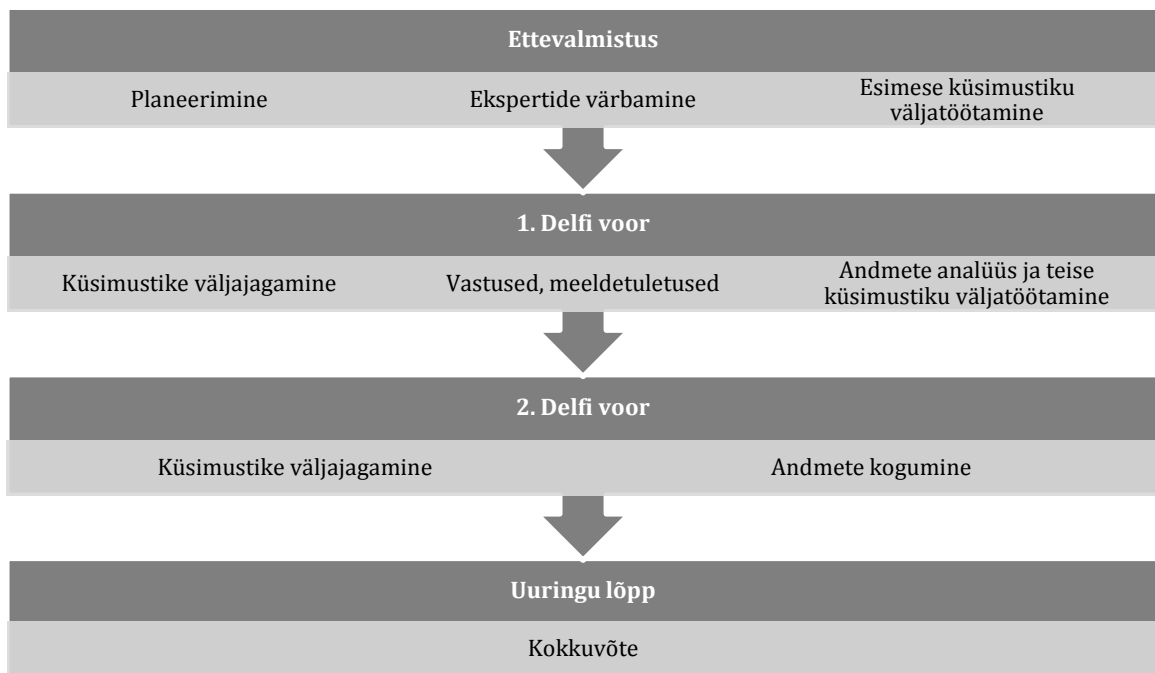
Delfi uuringumeetod on ekspertide küsitlusel põhinev ideede hindamise ja prognoosimise meetod. Tõstatatud probleemi kohta tehtud prognoos või formuleeritud uued ideed esitatakse hindamiseks või parandamiseks mitmele eksperdile. Küsitlust korraldatakse mitu korda, kusjuures eelmise küsitluse tulemused esitatakse kõigile osalejatele koos täiendava informatsiooniga (Salutäre, 2014).

Alates kontseptsiooni väljatöötamisest 1950.a on Delfi meetodit laialdaselt kasutatud hariduse ja meditsiini valdkonnas, tööstuses, sotsiaal- ja loodusteaduslikes ja muu valdkonna uuringutes (Mehnen, Mose, & Strijker, 2013). Delfi uuringute eesmärk on koguda arvamusi ekspertidelt, keda pole võimalik tuua ühise laua ümber, et genereerida ideid ja teha otsuseid (Gupta & Clarke, 1996).

Delfi meetodi võtmekomponendid on (Dailey & Holmberg, 1990):

- 1) anonüümsus grupi vastastikusel mõjutamises ja vastustes;
- 2) iteratiivne ehk korduv grupi vastuste jagamine grupiliikmetele, mis on mitmekesistatud tagasisidega;
- 3) kokkuvõtete tegemisel statistiliste meetodite kasutamine.

Delfi uuring võib olla 2, 3 või enama vooruline (Joonis 4).

Joonis 4. Delfi uuringu kava (Mehnen et al., 2013)

2.2 Uurimistöö ülesehitus

Uurimustöö koosnes järgmistest etappidest:

- 1) uurimisprobleemi sõnastamine ja uurimiseesmärkide seadmine;
- 2) instrumentide koostamine;
- 3) andmete kogumine ja analüüs.
- 4) järelduste tegemine.

Magistritöö uuring viidi läbi kahes osas: 1) vabavastuselisele küsimusele vastamine ja 2) I vooru tulemuste põhjal Likerti skaalal esitatud väidete tugevuse hindamine.

2.3 Valim

Magistritöö eesmärgi täitmiseks vajalike andmete saamiseks moodustati sihipärane valim ehk ekspertvalim, kus uurija ise valib uuritavad välja, püüdes valida sõltuvalt uurimiseesmärgist välja tüüpilised ja/või ideaalsed küsitletavad. Kombineeritult ekspertvalimiga kasutati ka lumepallivalimit, kus uurija leiab esimesed sobivad inimesed, kes juhatavad edasi järgmiste uuritavate juurde (Rämmer, 2014).

Delfi uuringumeetodi puhul on väga oluline uuringus osalejate valik, kuna nende ekspertarvamusel põhineb uurimustöö tulem. Uurimistöö valimisse kuulus 9 Eesti raamatukogu töötajat erinevatest akadeemilistest raamatukogudest. Ekspertide valimisel oli eesmärgiks leida kõrgkooli raamatukogude töötajaid, kellel 1) kogemuste ning positsiooni järgi hinnates on teadmine tänapäeva suundumustest ja trendidest akadeemilistes raamatukogudes, 2) on suutlikkus ja valmidus uuringus osaleda.

Uurimistöö ekspertide paneeli kuulusid Tartu Ülikooli Akadeemilise raamatukogu teaduskonna referent ning teenindusosakonna juhataja, Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu bibliograafiaosakonna, infoosakonna ja teenindusosakonna juhatajad, Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu erialainfo osakonna juhataja, referent ja suhtekorraldaja ning Balti Filmi- ja Meediakooli raamatukogu juhataja.

Ettepanek osaleda uurimistöös eksperdina tehti 12-le akadeemilise raamatukogu töötajale, Delfi uuringu I voorus osales 9 eksperti ja II voorus 8 eksperti.

2.4 Instrument

Uurimistöö põhines kaheetapilisel Delfi-meetodil, kus esimeses voorus esitati ekspertidele taustauuringu põhjal koostatud vabavastuselised küsimused, millega nad avaldasid anonüümselt oma isiklikku arvamust ning teises etapis paluti neil hinnata esimeses voorus kogutud väiteid.

Vabavastuselise küsimustiku koostamisel oli aluseks eelnev taustauuring, mille põhjal keskenduti magistritöö uuringus neljale tuleviku raamatukogu käsitlevale peateemale:

- 1) tuleviku akadeemilise raamatukogu füüsiline ruum ja teenused;
- 2) õpetav raamatukogu;
- 3) uurimistöö tugi tuleviku raamatukogus;
- 4) tuleviku raamatukoguhoidja oskused.

Magistritöö uuringus keskenduti raamatukogu teenusorienteeritud tulevikurollide uurimisele, kuna just raamatukogu pakutavad uued teenused täidavad oodatavalt tühimiku, mis on tekkinud raamatukogu kollektiooni kahaneva kasutatavusega. Nagu nähtub tausta- mõju- ning kasutajauuringutest, on ootused akadeemilise raamatukogu suuremale panustamisele ülikooli õppekavades eelkõige seotud raamatukogu õpetamise, koolitamise ja nõus-

tamisteenuste täiendamise ning muutuvate oludega kohanduva uurimistöö toetamise suunal. Lisaks on taustauuringust lähtuvalt oluline uurida raamatukogu avaliku füüsilise ruumi kasutust ja teenuseid tulevikuväljavaadete parandamisel ning eelnevatest teemadest tulevaid nõudeid, mida raamatukogu tulevik esitab raamatukogu töötajatele.

Vabavastuselised küsimused, mis esitati ekspertidele esimeses voorus, olid sõnastatud järgnevalt:

- 1) Palun kirjeldage tuleviku akadeemilise raamatukogu (küllastajate) ruume ja teenuseid, avaliku ruumi komponente või teenuseid.
- 2) Palun pakkuge, kuidas panustab tuleviku õpetav raamatukogu ülikooli õppekavade arengusse ning toetab õppetööd ülikoolis.
- 3) Nimetage tuleviku akadeemilise raamatukogu teenuseid, mis toetavad uurimistööd ülikoolis.
- 4) Palun nimetage tuleviku akadeemilise raamatukoguhoidja oskusi või isikuomadusi, mis toetavad akadeemilise raamatukogu tulevikuteenuseid.

Uurimistöö teine voor koosnes Likert-tüüpi küsimustikust (Lisa 3), mis koostati I vooru tulemuste põhjal koostatud väiterühmade põhjal moodustati II vooru küsimustik kus tuleviku akadeemilise raamatukogu füüsilise ruumi peateema all tuli 5-pallilisel Likerti skaalal hinnata alamjaotusteks jagatult 18 väidet ja ülejäänud teemade all kokku 38 väidet (Tabel 1).

Tabel 1. II vooru küsimustiku struktuur

<i>Peateema</i>	<i>Alamjaotused</i>	<i>Väidete arv</i>
1. Tuleviku akadeemilise raamatukogu füüsiline ruum	1.1 Raamatukogu on jagatud tsoonideks	3
	1.2 Raamatukogu avalikud ruumid on varustatud uusima tehnoloogiaga	7
	1.3 Raamatukogu on kasutajasõbralik	5

<i>Peateema</i>	<i>Alamjaotused</i>	<i>Väidete arv</i>
	1.4 Raamatukogu sisekujundus on mugav ja paindlik	3
2. Õpetav raamatukogu		8
3. Uurimistöö tugi tuleviku raamatukogus		14
4. Tuleviku raamatukoguhoidja oskused ja omadused		16

Teise vooru eesmärgiks oli konsolideerida ekspertide arvamusi. Küsimustik koosnes esimese vooru vastustena saadud võimalikest akadeemilise raamatukogu tegevusstsenaariumidest, teenustest ning visioonidest, mida paluti ekspertidel hinnata 5-pallilisel skaalal, kus- „1“ näitas väitega täielikku mittenõustumist ja hinnang „5“ väitega absoluutset nõustumist. Iga teema juures oli vabavastuse tekstikast täiendavate kommentaaride lisamiseks.

Uurimistöö läbiviimisel kasutati elektroonilisi Google Forms küsimustikke (Lisa 1, 2) . Uurimistöö esimene voor viidi läbi 23.-27.märtsini ning teine voor 13.-28. aprillini 2015.

3 TULEMUSED JA ARUTELU

Uuringu esimene küsimustik võimaldas välja selgitada, kuidas ekspertide grupi liikmed suhtuvad individuaalselt etteantud teemapüstitusse, millised väited tõstatuvad sagedamini ja mida mainivad vaid üksikud. Teise ringi küsimustiku eesmärk oli välja selgitada, kuidas ekspertide grupp kollegiaalselt suhtub esimese vooru avatud vastusena antud väidetesse, milliste väidete osas saavutatakse konsensus ja milliste väidete osas jäädakse eriarvamusele. Esimeses voorus neljal teemal esitatud küsimuste vabatekstiliste vastustena saadud arvamuste põhjal koostatud 9 eksperdi väidetest olid lõpptulemuse seisukohalt olulised väited, mida eksperdid teises voorus hindasid konsensuslikult viiepallilisel skaalal väärtusega 4 ja 5 ehk „nõustun“ ja „nõustun täielikult“.

Tulemuste esitamisel lähtuti püstitatud uurimisküsimustest:

- 1) Millisena näevad uuringus kaasatud eksperdid akadeemilise raamatukogu tulevikku?
- 2) Millisena hindavad eksperdid tuleviku akadeemilise raamatukogu ootusi töötajatele (nende pädevustele ja oskustele)?
- 3) Millised lahendused ja teenused aitavad uuringus kaasatud ekspertide hinnagul akadeemilisel raamatukogul paremini toetada õppeasutuse õppekavasid ning ülikooli õppe- ja teadustööd.

3.1 Raamatukogu ruum

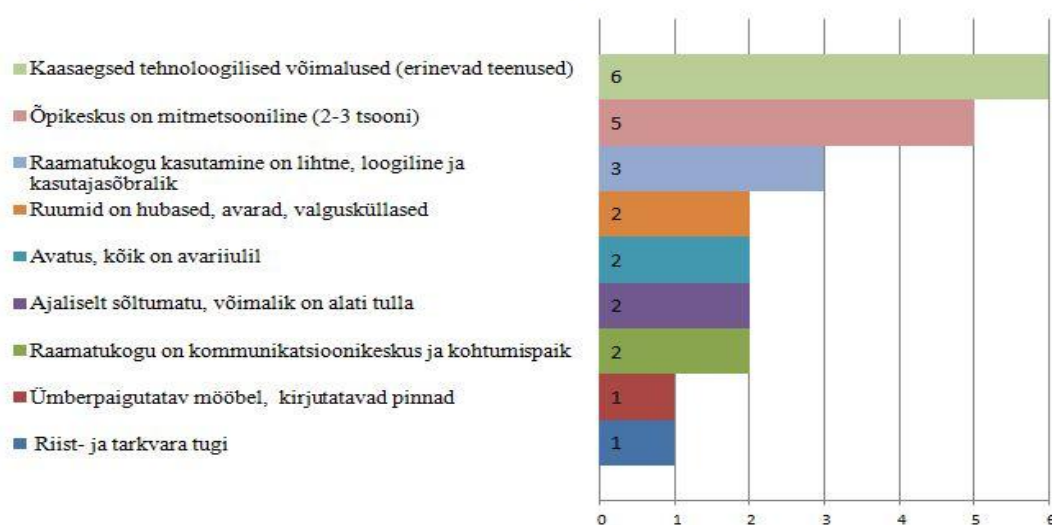
Esimese küsimuse puhul, kus paluti kirjeldada tuleviku akadeemilise raamatukogu (külastajate) ruume ja teenuseid, nimetati I voorus hinnanguliselt 32 väidet, mis grupeeriti 9 rühma:

- 1) kaasaegsed tehnoloogilised võimalused (erinevad teenused);
- 2) õpikeskus on mitmetsooniline (2-3 tsooni);
- 3) raamatukogu kasutamine on lihtne, loogiline ja kasutajasõbralik;
- 4) raamatukogu on kommunikatsioonikeskus ja kohtumispaik;
- 5) ajaliselt sõltumatu, võimalik on alati tulla;
- 6) avatus, kõik on avariilil;
- 7) ruumid on hubased, avarad, valgusküllased;
- 8) riist- ja tarkvara tugi;

9) ümberpaigutatav mööbel, kirjutatavad pinnad;

Enim nimetati (Joonis 5) kaasaegsete tehnoloogiliste võimaluste olemasolu (pilveteenuskeskkond, tehnoloogiliselt ajaga kaasaskäiv keskkond; tehnilised vahendid kõikvõimalike seadmete kasutamiseks, wifi, juhtmeotsad, pistikud, nutiseadmete toetamine, ruum peab käima tehnoloogia arengu kaasas; võimalus kasutada kõikjal kaasaskantavaid arvuteid (VOSK keskkond - wifi, pistikud), fotokaamerate, tahvlite, sülearvutite, laadurite laenuvus, lisaks kontoritarkvarale on arvutites loovtarkvara (Adobe Suite); võimalus kuvada tahvli või sülearvuti pilti seinale.; võimalik on laenata ka audiovisuaalse tehnikat -foto- ja videokaameraid, mikrofone ja arvutites on loovtarkvara (Adobe Suite vm), 3D ja plakatite printimine.) (kuus vastajat üheksast). Viis eksperti üheksast nimetas raamatukogu avaliku ruumi iseloomustamisel õpikeskuse mitmetsoonilisust ehk grupitööala ning individuaalseks töötamiseks sobiva vaikse ala olemasolu raamatukogu ruumides. Kolm eksperti nimetas tuleviku akadeemilise raamatukogu ruumide oluliseks tunnusjooneks ruumide kasutajasõbralikkust ning kasutamise lihtsust ja loogilisust. Kaks inimest pidasid oluliseks, et 1) raamatukogu on kommunikatsioonikeskus ja kohtumispaik; 2) raamatukogu kasutamine on ajaliselt sõltumatu, raamatukokku on võimalik alati tulla; 3) avatus, kõik on avariiulil; 4) Ruumid on hubased, avarad, valgusküllased; 5) raamatukogu pakub riist- ja tarkvara tuge ning üks ekspert mainis ümberpaigutatava mööbli tähtsust grupitöö ruumes ning võimalust kasutada seinapinda valgetahvlina

1. Raamatukogu ruumid

Joonis 5. Raamatukogu ruumid: väiteid nimetanud ekspertide arv

Teise voozu küsimustikus jagati raamatukogu ruume puudutavad arvamused väideteks nelja teema alla: 1) raamatukogu on jagatud tsoonideks; 2) raamatukogu avalikud ruumid on varustatud uusima tehnoloogiaga; 3) raamatukogu on kasutajasõbralik; 4) raamatukogu sisekujundus on mugav ja paindlik.

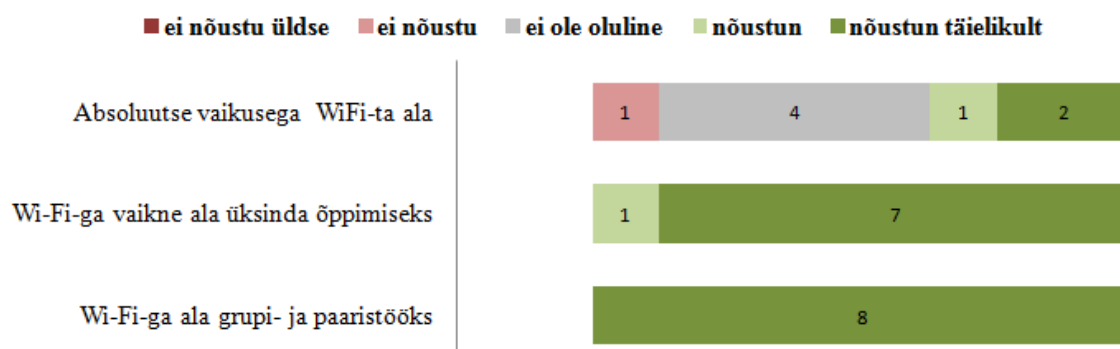
3.1.1 Raamatukogu on jagatud tsoonideks

Raamatukogu ruumide iseloomustamisel nimetasid esimeses voozus viis eksperti üheksast raamatukogu ruumide oluliseks komponendiks raamatukogu mitmetsoonilisust. Üks ekspert pidas oluliseks absoluutse vaikusega WiFi-ta ala olemasolu. Teises voozu väidete hindamisel ei pea enamuseks eksperte absoluutse vaikusega WiFi-ta ala olemasolu oluliseks (Joonis 6, Tabel 2). Küll aga hindavad eksperdid üksmeelselt oluliseks vaikse ala olemasolu üksinda õppimiseks ning grupi- ja paaristöö ala.

Tabel 2. Raamatukogu on jagatud tsoonideks

<i>Väide</i>	<i>Keskmine</i>	<i>Mood</i>	<i>SD</i>
Absoluutse vaikusega WiFi-ta ala	3,5	3	1,07
Wi-Fi-ga vaikne ala üksinda õppimiseks	4,88	5	0,35
Wi-Fi-ga ala grupi- ja paaristööks,	5,00	5	0,00

1.1 Raamatukogu on jagatud tsoonideks

Joonis 6. Ekspertide arvamused raamatukogu õpitsoonide vajalikkusest

Absoluutse vaikusega WiFi-ta ala vajalikkust mainis esimeses voorus 1 ekspert. Ilmselt on sellise ala vajadus raamatukogudes, kus töötatakse vanade arhiivdokumentidega, seepärast enamuse ülejäänud eksperte ka sellise ala olemasolu vajalikuks ei pea. Tulemuste põhjal võib öelda – eksperdid peavad oluliseks, et tuleviku raamatukogu toetaks oma ruumilise lahendusega õppetööd ülikoolis ning erinevaid õpistiile. Seega toetavad eksperdid raamatukogu tsoneerimist, mis võimaldab raamatukogul olla samaaegselt kommunikatsioonikeskus, kogunemiskoht grupis õppimiseks ning üksiõppimise ja keskendumise koht. Ekspertid peavad oluliseks tuleviku raamatukogu füüsilise ruumi paremat ärakasutamist õppetöö toetamiseks ehk vaikse ala olemasolu üksinda õppimiseks ning grupi- ja paarisöö ala raamatukogus. Nagu ütles esimeses voorus üks ekspert „siiski on oluline, et raamatukogud pakuvad kohta, kus tudeng või teadlane saab õppe-/teadustööd teha. Paljud suudavad väljaspool kodu paremini keskenduda, häirivaid faktoreid on vähem“. Kontseptsiooniliselt peab tuleviku raamatukogu toetama ruumi jaotuselt ja kujunduselt õppetööd ülikoolis ning erinevaid õpistiile.

3.1.2 Raamatukogu avalikud ruumid on varustatud uusima tehnoloogiaga

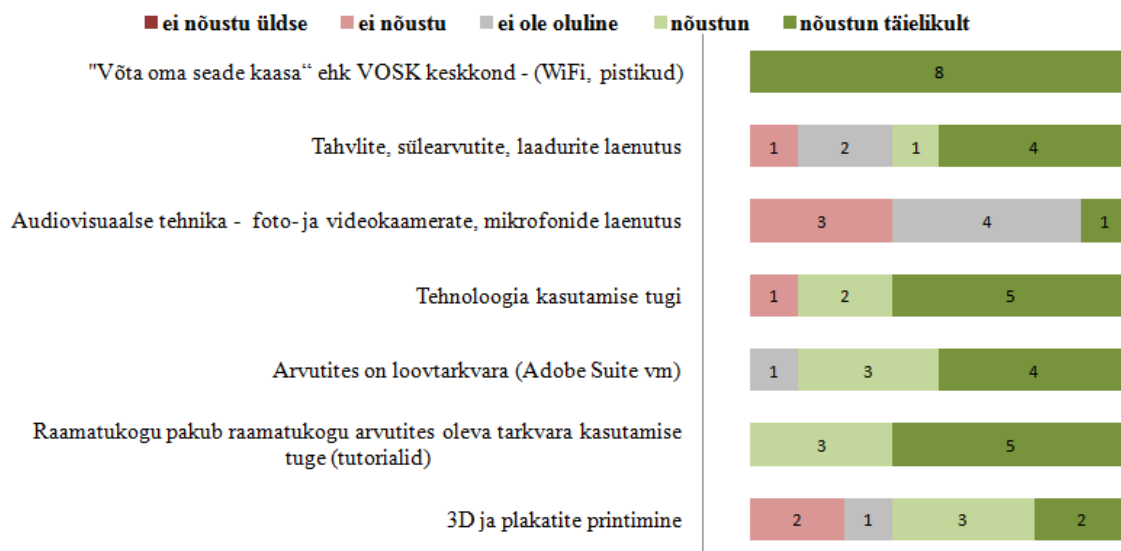
Tehnoloogiliste teenuste osas raamatukogu ruumides olid eksperdid üksmeelsed, et raamatukogu peab toetama isiklike seadmete kasutamist raamatukogu ruumes ning raamatukogu arvutites oleva tarkvara tuge tutorialide näol (Tabel 3, Joonis 7). Teistest vähem leidsid soosivat hinnangut audiovisuaalse ja muu tehnika laenutamise võimalus raamatukogu ruumes ning 3D ja plakatite printimise võimalus.

Tabel 3. Tehnoloogilised teenused ja võimalused raamatukogu avalikus ruumis

<i>Väide</i>	<i>Keskmine</i>	<i>Mood</i>	<i>SD</i>
"Võta oma seade kaasa“ ehk VOSK keskkond - (WiFi, pistikud)	5,00	5	0,00
Tahvlite, sülearvutite, laadurite laenus	4,00	5	1,20
Audiovisuaalse tehnika - foto- ja videokaamerate, mikrofonide laenus	2,88	3	0,99

<i>Väide</i>	<i>Keskmine</i>	<i>Mood</i>	<i>SD</i>
Tehnoloogia kasutamise tugi	4,38	5	1,06
Arvutites on loovtarkvara (Adobe Suite vm)	4,38	5	0,74
Raamatukogu pakub raamatukogu arvutites oleva tarkvara kasutamise tuge (tutorialid)	4,63	5	0,52
3D ja plakatite printimine	3,63	4	1,19

1.2 Raamatukogu avalikud ruumid on varustatud uusima tehnoloogiaga

Joonis 7. Tehnoloogiliste teenuste olulisus raamatukogu ruumes

Mujal maailmas (rahvaraamatukogude kõrval) ka akadeemiliste raamatukogude päästva lahendusena kasutatav *learning spaces*, *learning commons*, *information commons* ning uuemates kirjutistes ka *maker spaces* lahendus ehk tsentraliseeritud info- ja tugikeskus, mis toetab ülikooli kogukonna uuringuid, õppimist ja õpetamist infoallikate ja tehnoloogiliste teenustega.“ (Harland, 2011) magistritöö ekspertide seas konsensust ei leidnud. Pakutud raamatukogu kohapealsetest tehnoloogilistest teenustest hindasid eksperdid üksmeelselt vajalikuks vaid kaks: raamatukogu peab toetama isiklike seadmete kasutamist raamatukogu ruumes ning raamatukogu arvutites oleva tarkvara tuge *tutorialide* näol.

Ülejäänud tehnoloogiateenused: tahvlite, sülearvutite, laadurite laenus, audiovisuaalse tehnika - foto- ja videokaamerate, mikrofoni laenus, tehnoloogia kasutamise tugi, loovtarkvara (Adobe Suite vm) arvutites, 3D ja plakatite printimine, ekspertidelt ühtselt positiivset hinnangut ei saanud. Ühe eksperdi sõnul peaks „raamatukogu kohapealsed teenused olema orienteeritud tudengite vajadustele ja soovidele, mis on ajas muutuvad...Lähtuda võiks sellest kuivõrd need on vajalikud õppetöös. Uurimistööks vajalik tehniline varustus on reeglina ülikooli laborites olemas.“ Teise sõnul „..peaksid tehnilist innovaatilisust kandma eelkõige rahvaraamatukogud (3D printimine, lai valik loometarkvara), akadeemilistel raamatukogudel on vaja täita ülikooli peamisi huve ja alarahastuse tõttu ilmselt ei saa neid kõiki võimalusi ka tulevikus teadusraamatukogud lubada (ideaalis oleks muidugi tore!).“

Maailma suurte ülikoolide eeskujul tehnoloogiarikka info- ja tugikeskuse loomine Eesti akadeemiliste raamatukogude alarahastuse kontekstis on ilmselt tõesti liialt ressursimahukas ja raamatukogu personali infotehnoloogilise kompetentsi suhtes nõudlik, samas on see üks tee, kuidas parandada akadeemilise raamatukogu funktsionaalsust ning paremini toetada õppe-ja uurimistööd ülikoolis. Nagu ütleb üks ekspert uurimistöö tugiteenuseid kommenteerides: „Raamatukogu võiks tulevikus olla infokeskus, kust uurija saab kogu info ühest kohast. Arvan, et õige pea hakatakse raamatukogusid ümber nimetama, et kõigil oleks üheselt mõistetav, et raamatukogu funktsioonid on veidi teisenenud ja laienenud.“

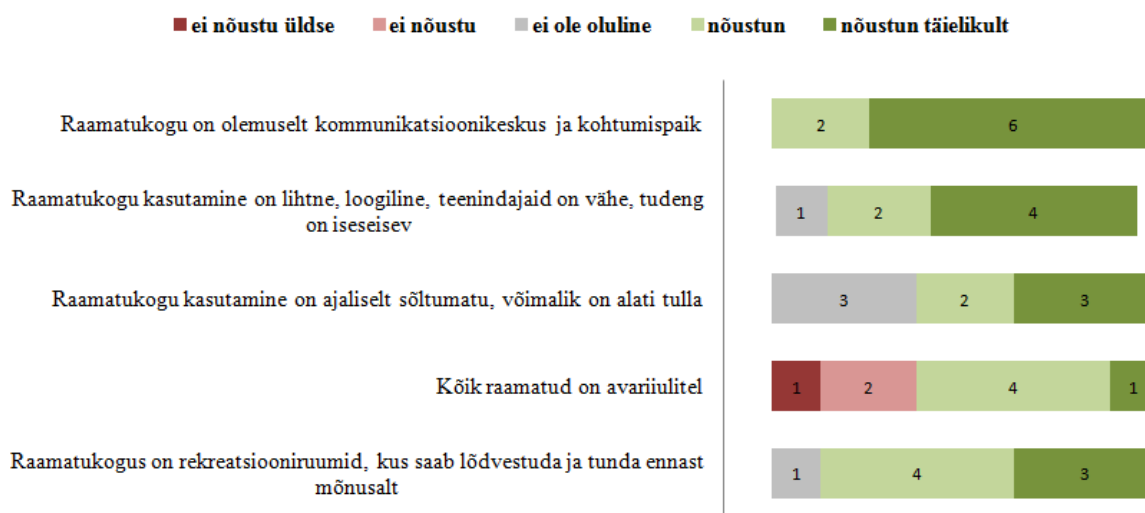
3.1.2.1 Raamatukogu on kasutajasõbralik

Raamatukogu avaliku ruumi kasutajasõbralikkust puudutavad väited käsitlesid raamatukogu kasutamise lihtsust ning tudengikesksust (Tabel 4, Joonis 8). Üksmeelselt on eksperdid nõus raamatukogu olemusliku rolliga kommunikatsioonikeskuse ja kohtumispaigana ning ka väitega raamatukogu kasutuslihtsuse, loogilisuse kohta, mis annab tudengile teenindajaist sõltumatu iseseisvuse (siiski jättis üks ekspert selle väite hindamata, kuna: „1.3.2 pole minu jaoks võimalik vastata, sest ei saa aru kuidas lihtsus ja loogilisus korreleerub personali arvuga.) Negatiivseid hinnanguid ja vastuväitelisi kommentaare pälvis tees „kõik raamatud on avariilulitel“.

Tabel 4. Raamatukogu kasutajasõbralikkust puudutavate väidete hinnangud

<i>Väide</i>	<i>Keskmine</i>	<i>Mood</i>	<i>SD</i>
Raamatukogu on olemuselt kommunikatsioonikeskus ja kohtumispaik	4,75	5	0,46
Raamatukogu kasutamine on lihtne, loogiline, teenindajaid on vähe, tudeng on iseseisev	4,43	5	0,79
Raamatukogu kasutamine on ajaliselt sõltumatu, võimalik on alati tulla	4,00	5	0,93
Kõik raamatud on avariilulitel	3,25	4	1,39
Raamatukogus on rekreatsiooniruumid, kus saab lõdvestuda ja tunda ennast mõnusalt	4,25	4	0,71

1.3 Raamatukogu on kasutajasõbralik

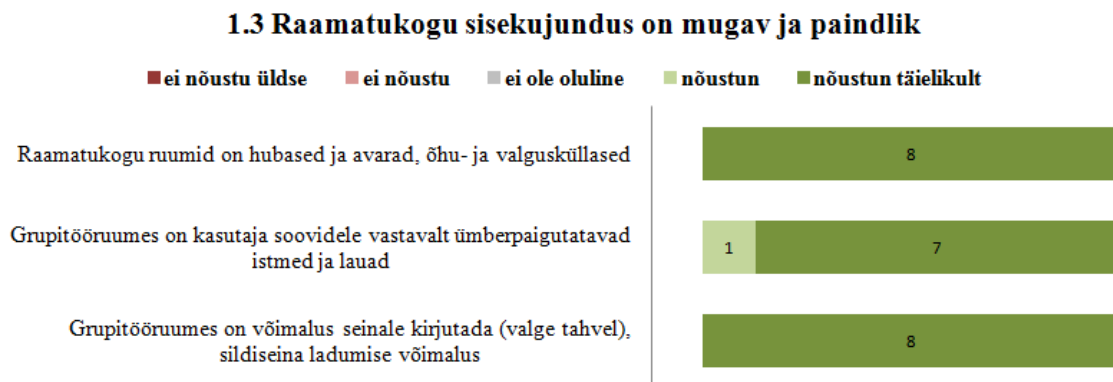
Joonis 8. Raamatukogu kasutajasõbralikkuse väidete hindamine

Samas näib, et päriselt pole veel võimalik väita magistritöö ekspertvalimi põhjal, et oldaks üksmeelselt valmis liikuma magistritöös välja pakutud tudengikesksete lahenduste suunal. Raamatukogu ümbermõtestamine tudengikesksena nõuab raamatukogult valmidust uurida

kasutajate ootusi, soove ja vajadusi ning nende järgi oma igapäevatööd muuta ning sobitada. Raamatukogu tudengikesksust puudutavaid väiteid esitasid Delfi-uurimuse esimeses voorus kolm eksperti nimetades tuleviku akadeemilise raamatukogu ruumide oluliseks tunnusjooneks ruumide kasutajasõbralikkust ning kasutamise lihtsust ja loogilisust. See, et tudeng tunnetab raamatukogu enda ruumina, mille toimimisreeglid on arusaadavad ja „teenindajavabalt“ tajutavad, kaasaks raamatukogu paremini osana campusest ja parandaks külastatavust.

3.1.2.2 Raamatukogu sisekujundus on mugav ja paindlik.

Oma esimese vooru arvamustes kirjeldasid kaks eksperti ka raamatukogu sisekujundust. Konsensuslikult ühinevad ülejäänud eksperdid kõigi esitatud väidetega (Joonis 15).

Joonis 9. Ekspertide hinnangud raamatukogu sisekujundust puudutavatele väidetele

Oluline osa tänapäevasest raamatukogust/õpikeskusest on selle grupitöötooni ühisõppimist toetav sisekujundus. Ekspertid nõustuvad ühiselt, et raamatukogu muutmiseks kohana atraktiivseks, peavad ruumid olema hubased ja avarad, õhu- ja valgusküllased, grupitööruumes kasutaja soovidele vastavalt ümberpaigutatavad istmed ja lauad ning ühe detailina võimalus seinale kirjutada (valge tahvel), sildiseina ladumise võimalus.

Iga teema juures oli ekspertidel võimalus kommenteerida esitatud väiteid. Raamatukogu füüsilise ruumi osas andsid eksperdid järgnevaid lisakommentaare:

- Ma arvan, et raamatukogu kohapealsed teenused peavad olema orienteeritud tudengite vajadustele ja soovidele, mis on ajas muutuvad. Seepärast ei oska ma ennustada tehnikaga seonduvate teenuste rolli tuleviku akadeemilises raamatukogus. Lähtuda võiks

sellest kuivõrd need on vajalikud õppetöös. Uurimistööks vajalik tehniline varustus on reeglina ülikooli laborites olemas.

- Tulevikus võivad praegu loetletud teenused olla nii elementaarsed, et need on niikuinii kõigile kättesaadavad. Või pole nende järele enam vajadust.
- 1.3.2 pole minu jaoks võimalik vastata, sest ei saa aru kuidas lihtsus ja loogilisus korreleerub personali arvuga.
- Paar mõtet: Kõik raamatud saavad avariulitel olla ainult sellisel juhul, kui tegu on väikese õpikeskuse taolise filiaaliga, suurtel akadeemilistel raamatukogudel on hoidlates miljoneid teavikuid, mida on võimatu avariulitel täies mahus eksponeerida. Ka arvan isiklikult, et tehnilist innovaativsust peaksid kandma eelkõige rahvaraamatukogud (3D printimine, lai valik loometarkvara), akadeemilistel raamatukogudel on vaja täita ülikooli peamisi huve ja alarahastatuse tõttu ilmselt ei saa neid kõiki võimalusi ka tulevikus teadusraamatukogud lubada (ideaalis oleks muidugi tore!).
- Võibolla olen kinni praeguses ajas ja traditsioonilises raamatukogus, kuid leian, et on keeruline pakkuda avaraid ruume ja ainult avariulil olevaid raamatuid üheaegselt. Meil näiteks on suur raamatukogu, kus ei ole mõeldav 2,6 miljoni raamatu paigutamine avariulitele. Kui me seda ka teeks, siis jääb lugejale avarusest puudu. Kuid olgem ausad, see raamatukogu on ka projekteeritud selliseks; tulevikuraamatukogu projekteerides võiks kindlasti lähtuda teistest asjaoludest, kui on siiani tehtud.

3.2 Õpetav raamatukogu

Teise küsimuse puhul, kus paluti pakkuda, kuidas panustab tuleviku õpetav raamatukogu ülikooli õppekavade arengusse ning toetab õppetööd ülikoolis, esitati I voorus hinnanguliselt 44 väidet, mis grupeeriti 9 rühma:

- 1) Raamatukogu kasutab õpetamisel kaasaegseid õppijakeskseid ja -kohaseid õpimetoodikaid (pööratud klassiruum, praktiline ja kaasav õpe, visuaalmeetodid, veebi täiendamine, animeeritud ja kaasahaaravad videod jpm) ja tehnoloogiat.
- 2) Raamatukogu teeb õpetamisel koostööd teaduskonna ja õppejõududega.
- 3) Raamatukogu õpetab individuaalvormis ja grupe, kodulehelt (veebijuhis), e-õppevormis jm paindlikus hübriidvormis.
- 4) Raamatukogu pakutav ainealane infoallikate ja infootsingu moodul on integreeritud õppekavva.

- 5) Raamatukogu pakub kohaseid kursusi ja nõustamist bakalaureuse, magistri- ja doktoriõppe tudengitele ja õppejõududele.
- 6) Raamatukogu tutvustab oma teenuseid ja võimalusi proaktiivselt teaduskonnale ja õppejõududele.
- 7) Raamatukogu õpetus on vajaduspõhine (lõputöö seminaris).
- 8) Pakutakse kursusi gümnasistidele.
- 9) Raamatukogu pakub õppejõududele elektrooniliste keskkondade (Moodle vm) kasutamise tuge.

Enim nimetati (Joonis 10) väiteid (viis eksperti üheksast), mis on seotud õpimetoodikatega – raamatukogu kasutab õpetamisel kaasaegseid õppijakeskseid ja -kohaseid õpimetoodikaid (pööratud klassiruum, praktiline ja kaasav õpe, visuaalmeetodid, veebi täiendamine, animeeritud ja kaasahaaravad videod jpm) ja tehnoloogiat. Neli inimest üheksast pidas oluliseks nimetada 1) raamatukogu koostöö olulisust teaduskonna ja õppejõududega, et 2) raamatukogu õpetab individuaalvormis ja gruppe, kodulehelt (veebijuhis), e-õppe vormis jm paindlikus hübriidvormis, 3) raamatukogu pakutav ainealane infoallikate ja infootsingu moodul on integreeritud õppekavva ja 4) raamatukogu pakub kohaseid kursusi ja nõustamist bakalaureuse, magistri- ja doktoriõppe tudengitele ja õppejõududele. Kolm eksperti pidas oluliseks, et raamatukogu tutvustaks oma teenuseid ja võimalusi proaktiivselt teaduskonnale ja õppejõududele. Kaks eksperti nimetas, et raamatukogu õpetus on vajaduspõhine (lõputöö seminaris). Üks ekspert ütles, et pakutakse kursusi gümnasistidele ning teine, et raamatukogu pakub õppejõududele elektrooniliste keskkondade (Moodle vm) kasutamise tuge.

2. Õpetav raamatukogu

Joonis 10. Õpetav raamatukogu: väiteid nimetanud ekspertide arv

Teises voorus (Tabel 5) saavutasid eksperdid üksmeele peaaegu kõikide esitatud väidete puhul, ehk et raamatukogu peaks tutvustama oma koolitusi ja õpetatavaid teemasid proaktiivselt, tegema õpetamisel tihedat koostööd teaduskonna ja õppejõududega, õpetama paindlikus vormis, pakkuma kursusi ka gümnasistidele ning kasutama õpetamisel õppijakeskseid õpimetoodikaid õpetades igal haridustasemel ja nõustades ka õppejõude. Vastuolulisi hinnanguid ning kahtleva ja vastuväitlise kommentaari on saanud vaid tees, mis puudutab raamatukogu pakutavat haridustehnoloogia tuge „Raamatukogu pakub õppejõududele elektrooniliste keskkondade (Moodle vm) kasutamise tuge“ (Joonis 11).

Tabel 5. Raamatukogu õpetamisviise puudutavate väidete hinnangud

<i>Väide</i>	<i>Keskmine</i>	<i>Mood</i>	<i>SD</i>
Raamatukogu tutvustab oma koolitusi ja õpetatavaid teemasid proaktiivselt teaduskonnale ja õppejõududele	5,00	5	0,00
Raamatukogu teeb õpetamisel tihedat koostööd teaduskonna ja õppejõududega	4,75	5	0,46
Raamatukogu õpetab individuaalvormis ja gruppe, kodulehelt (veebijuhis), e-õppe vormis jm paindlikus hübriidvormis	5,00	5	0,00
Pakutakse kursusi gümnasistidele	4,75	5	0,46
Raamatukogu pakutav ainealast uurimustööd toetav koolitusmoodul on integreeritud õppekavva	5,00	5	0,00
Raamatukogu kasutab õpetamisel kaasaegseid õppijakeskseid ja -kohaseid õpimetoodikaid ja haridustehnoloogiat (pööratud klassiruum, praktiline ja kaasav õpe, visuaalmeetodid, veebi täiendamine, kaasahaaravad videod jm)	4,75	5	0,46
Raamatukogu pakub õppejõududele elektrooniliste keskkondade (Moodle vm) kasutamise tuge	3,50	4	1,20

<i>Väide</i>	<i>Keskmine</i>	<i>Mood</i>	<i>SD</i>
Raamatukogu pakub kohaseid kursusi ja nõustamist ning vajaduspõhiseid koolitusi bakalaureuse, magistri- ja doktoriõppe tudengitele ja õppejõududele	4,88	5	0,35

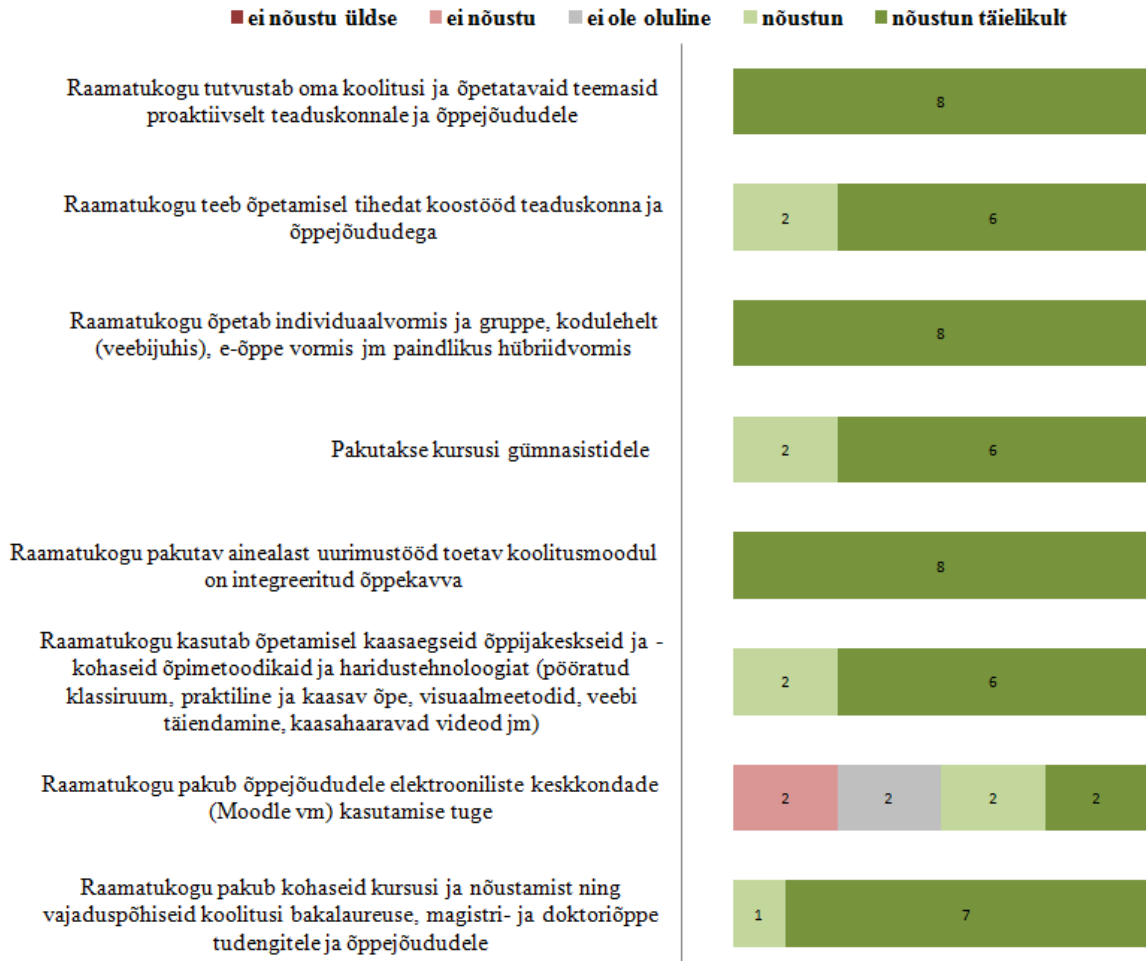
Ekspertide kommentaarid õpetava raamatukogu teemal:

- Tehniliste keskkondade (Moodle jm) toe suhtes olen kahtlev, sõltub sellest, kuidas ülikoolis on asjad korraldatud. Aga vajadusel peaks raamatukoguhoidja selleks valmis olema küll.
- Raamatukogu võiks ja peaks olema tugevamalt integreeritud ülikooli töösse. Raamatukogul on õppetöös ääretult oluline roll, tihti aga seda ei mõisteta, isegi õppejõud on natuke raamatukogu vastu meelestatud. Kuid see oleneb kindlasti ülikoolist ja raamatukogust, kindlasti tuleb kasuks, kui need asuvad samas kohas (mitte nagu TLÜs, kus ülikool ja raamatukogu on praktiliselt erinevad asutused ja koostööd ülemäära ei tehta).
- Elektrooniliste keskkondade (Moodle vm) kasutamise tuge suudavad paremini pakkuda haridustehnoloogid.

Võib väita, et tuleviku raamatukogu peaks ekspertide arvates olema tihedalt kaasatud ülikoolis igal haridusastmel tudengite õpetamisel, tehes aktiivset koostööd teaduskonnaga. Sageli maailma akadeemiliste raamatukogude uurimistöodes mainitav probleem – teaduskonna vähene motivatsioon kaasata ainekavasse raamatukogu õpetatavat ainemooduleid, teatav arrogantsus õppejõudude/professorite poolt ja puudulik koostöö ning partnerlus teaduskonna ja raamatukogu vahel (Nilsen, 2012), leiab märkimist ühe eksperdi kommentaaris: „Raamatukogu võiks ja peaks olema tugevamalt integreeritud ülikooli töösse. Raamatukogul on õppetöös ääretult oluline roll, tihti aga seda ei mõisteta, isegi õppejõud on natuke raamatukogu vastu meelestatud. Kuid see oleneb kindlasti ülikoolist ja raamatukogust, kindlasti tuleb kasuks, kui need asuvad samas kohas (mitte nagu TLÜs, kus ülikool ja raamatukogu on praktiliselt erinevad asutused ja koostööd ülemäära ei tehta).“ Raamatukogutöötajate valmidus pakkuda lahendusi ning olla paremini kaasatud on sarnane joon, mis läbib raamatukogu tulevikku käsitlevaid uurimistöid. Ka magistr töö ekspertvalim

peegeldab raamatukogupoolset proaktiivset suhtumist ning valmidust uuendada teenuseid, mis on ühtlasi võti positiivseteks tulevikustsenaariumideks.

2. Õpetav raamatukogu

Joonis 11. Õpetava raamatukogu väidete hindamine

Vastuolulisi hinnanguid ning kahtleva ja vastuväitlise kommentaari on saanud vaid tees, mis puudutab raamatukogu pakutavat haridustehnoloogia tuge „Raamatukogu pakub õppejõududele elektrooniliste keskkondade (Moodle vm) kasutamise tuge“, mida küll toetab 4 eksperti ja peegeldab kommentaar: „Tehniliste keskkondade (Moodle jm) toe suhtes olen kahtlev, sõltub sellest, kuidas ülikoolis on asjad korraldatud. Aga vajadusel peaks raamatukoguhoidja selleks valmis olema küll.“

Ühe eksperdi esimeses voorus välja pakutud tees, et raamatukogu võiks panustada ülikoolis pakkudes ka haridustehnoloogilist tuge, põhineb ilmselt muu maailma ülikoolide raa-

matukogude kogemusel, kus haridustehnoloogiline ja õpimetoodika tugi õppejõududele on osa raamatukogu teenustest. Põhjus, miks selle väite osas konsensust ei saavutata, on tõenäoliselt haridustehnoloogia tuge pakkuv E-õppe keskus Tallinna Ülikoolis ja toimivad haridustehnoloogia keskused Tartu ja Tehnikaülikoolis.

Võttes kokku tuleviku raamatukogu õpetamist puudutavate väidete teise vooru tulemused ehk, millised lahendused aitavad uuringus kaasatud ekspertide hinnangul akadeemilisel raamatukogul õpetades paremini toetada õppeasutuse õppekavasid ning ülikooli õppe- ja teadustööd, saavutati konsensus peaaegu kõikide esitatud väidetega ehk et raamatukogu peaks tutvustama oma koolitusi ja õpetatavaid teemasid proaktiivselt, tegema õpetamisel tihedat koostööd teaduskonna ja õppejõududega õpetama paindlikus vormis, pakkuma kursusi ka gümnasistidele ning kasutama õpetamisel õppijakeskseid õpimetoodikaid õpetades igal haridustasemel ja nõustades ka õppejõude

3.3 Uurimistöö tugi

Kolmanda küsimuse puhul, kus paluti pakkuda tuleviku akadeemilise raamatukogu teenuseid, mis toetavad uurimistööd ülikoolis, esitati hinnanguliselt 30 väidet, mis grupeeriti 19 teenuseks või koolitustemaks:

- 1) infootsingu ja teadusallikate loengud bakalaureuse, magistritudengitele;
- 2) raamatukogu õpetab infokompetentsust, infoväärtust ja usaldusväarsust, infokirjaoskust;
- 3) doktorantidele pakutakse artiklite avaldamistuge ja publitseerimisalast nõustamist, kust leida ajakirju ja kus avaldada oma artikleid, klassifikaatorid;
- 4) koolitusteema: viitamine;
- 5) koolitusteema: süvaveeb;
- 6) koolitusteema: kuidas leida erialainfot;
- 7) koolitusteema: kuidas refereerida ja annoteerida;
- 8) koolitusteema: kuidas teha märkusi elektroonilises keskkonnas;
- 9) koolitusteema: mis on plagiaat;
- 10) koolitusteema: kuidas koostada kirjanduse nimekirju;
- 11) koolitusteema: kirjutamiskursus: kuidas alustada;
- 12) koolitusteema: autoriõigus;
- 13) teadusandmete alane nõustamine;

- 14) teenus või/ja nõustamine: elektrooniline repositoorium, elektrooniliste repositooriumite kasutamine;
- 15) teenus: teadustulemuste hindamine bibliomeetria ja edetabelid;
- 16) indekseerimise nõustamine;
- 17) nõustamisteenus: teemaandmebaasid;
- 18) koolitusteema: Google edasijõudnutele.

Enim nimetati (Joonis 12) koolitusteemana infootsingu ja teadusallikate koolitusi bakalaureuse, magistritudengitele ning infokompetentsuse, infoväärtuse ja usaldusväärsuse, infokirjaoskuse õpetamist raamatukogus (viis eksperti üheksast). Sama palju eksperte nimetas olulisena, et doktorantidele pakutakse artiklite avaldamistuge ja publitseerimisalast nõustamist – kust leida ajakirju ja kus avaldada oma artikleid, klassifikaatorid. Kaks korda nimetati olulise koolitusteemana viitamine õpetamist. Ülejäänud, ühekordselt mainitud koolitus- või nõustamisteed olid viitamine, süvaveeb, kuidas leida erialainfot, kuidas refererida ja annoteerida, kuidas teha märkusi elektroonilises keskkonnas, mis on plagiaat, kuidas koostada kirjanduse nimekirju, kirjutamiskursus: kuidas alustada, autoriõigus, teadusandmete alane nõustamine, elektrooniline repositoorium, elektrooniliste repositooriumite kasutamine, teadustulemuste hindamine, bibliomeetria ja edetabelid, indekseerimisalane nõustamine, teemaandmebaasid, Google edasijõudnutele.

3. Uurimistöö tugi tuleviku raamatukogus

Joonis 12. Uurimistöö tugi tuleviku raamatukogus: väiteid nimetanud ekspertide arv

Teises voorus (Tabel 6) olid eksperdid nõus, et tuleviku raamatukogu peaks koolitama uurimistöö tegijaid infokompetentsuse, infousaldusväarsuse ja infokirjaoskuse teemal, õpetama neid otsima erialainfot ja teemaandmebaase ning pidama infootsingu ja teadusallikate loenguid. Üksmeelsed ollakse ka viitamistarkvara ning elektroonilise repositooriumi kasutamise toetamisel. Muude väidete osas oli eriarvamusele jääjaid (Joonis 13).

Tabel 6. Raamatukogu uurimistöö tuge puudutavate väidete hinnangud

<i>Väide</i>	<i>Keskmine</i>	<i>Mood</i>	<i>SD</i>
Infokompetentsus, infousaldusväarsus, infokirjaoskus	5,00	5	0,00
Kuidas leida erialainfot, teemaandmebaasid	5,00	5	0,00
Kuidas refereerida ja annoteerida	4,50	5	0,76
Mis on plagiaat	4,63	5	1,06
Publitseerimisalane nõustamine doktorantidele	4,50	5	1,07
<i>Väide</i>	<i>Keskmine</i>	<i>Mood</i>	<i>SD</i>
Infootsingu ja teadusallikate loengud	5,00	5	0,00
Kirjutamiskursus: kuidas alustada?	3,50	4	1,20
Google edasijõudnutele	4,38	5	1,06
Viitamistarkvara	4,88	5	0,35
Elektrooniline repositoorium ja selle kasutamine	5,00	5	0,00
Indekseerimine	4,25	5	0,89
Teadustulemuste hindamine, bibliomeetria ja edetabelid	4,63	5	0,74

Õppimisoskused	3,88	4	0,83
Abi teadusgrantide taotlemisel	3,50	4	1,41

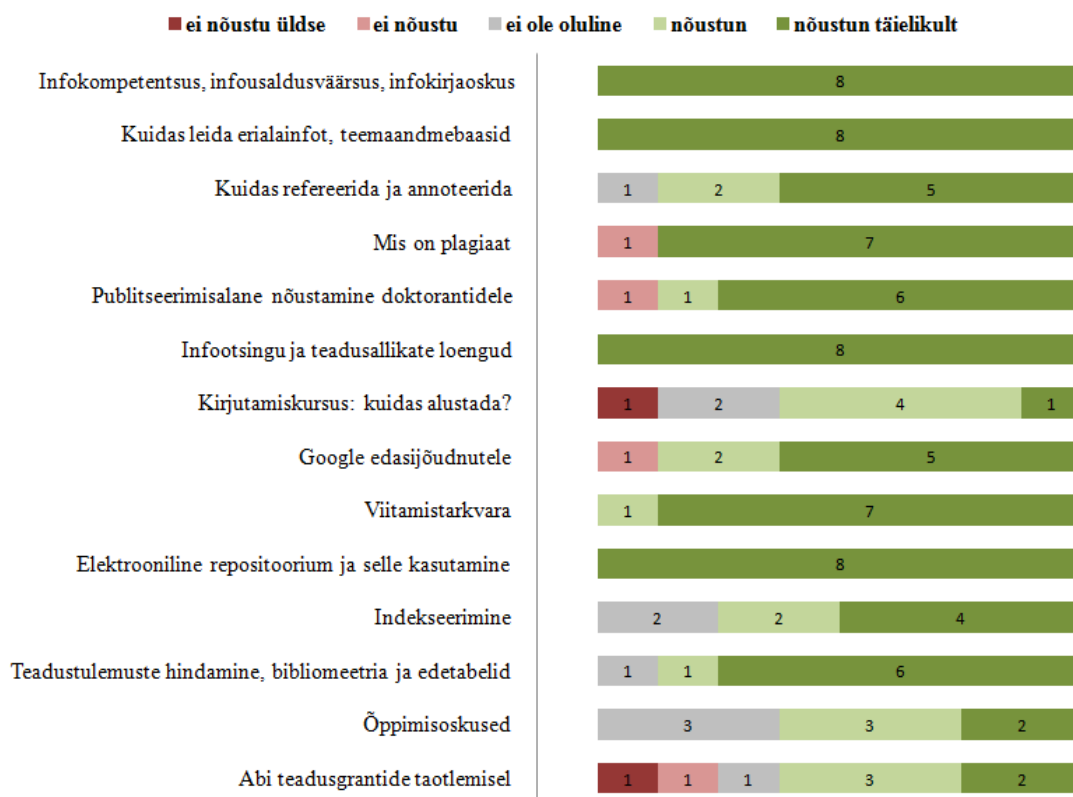
Ekspertide kommentaarid raamatukogu uurimistöö toe teemal:

- Siin olen kahtlev akadeemilise kirjutamise ja õpioskuste õpetamise suhtes, kuna meie ülikoolis on see korraldatud teisiti. Samas maailma raamatukogudes on see praktika tavaline ja selle ülevõtmiseks peame olema valmis.
- Raamatukogu võiks tulevikus olla infokeskus, kust uurija saab kogu info ühest kohast. Arvan, et õige pea hakatakse raamatukogusid ümber nimetama, et kõigil oleks üheselt mõistetav, et raamatukogu funktsioonid on veidi teisenenud ja laienenud.
- Kirjutamiskursus võiks jääda mõnele õppejõule.
- Indekseerimine - ei saa hästi aru, mida selle all mõeldakse?
- Õppimisoskusi võiksid ülikooli pedagoogid õpetada, meie saame toetada kirjandusega. Meil näit on ülikoolis inseneripedagoogika keskus, kes õpetab, kuidas õppida ja õpetada.
- Teadusgrantide taotlemisel ei oska aidata, selleks on meil teadusosakond.

Uurimistöö tugi toimub tuleviku akadeemilises raamatukogus magistr töö ekspertide visioonis traditsioonilistel koolitusteemadel, ehk et tuleviku akadeemiline raamatukogu koolitab uurimistöö tegijaid infokompetentsuse, infousaldusväarsuse ja infokirjaoskuse teemal, õpetab ja nõustab erialainfo otsimisel ja kasutama teemaandmebaase, peab infootsingu ja teadusallikate loenguid. Ekspertide hinnagutest kõlab läbi, et eelkõige on raamatukogu roll ülikooli uurimistöö toimimiseks ja arenemiseks progressiivse raamistiku loomises seeläbi, et panustatakse infokirjaoskuse ja uurimisoskuste arendamisse.

Väited, mis puudutavad otsest koostööd ülikooli uurimiskogukondadega ning teadlaskonna nõustamise teenused ei saavuta ilmselt konsensust, kuna ülikooli on teadusuuringute tugi-teenused korraldatud erinevalt ning magistr töö ekspertide seas seega ühtset arvamust teadustöö ja avaldamistuge puudutavatel teemadel ei teki. Samas muu maailma ülikoolides oodatakse raamatukogudelt just selles osas suuremat panustamist ja nõustamisteenuseid.

3. Uurimistöö tugi: Raamatukogu nõustab ja koolitab individuaalselt ja gruppe allolevatel teemadel:

Joonis 13. Uurimistöö toe väidete hindamine

Taustauuringus nimetatud 2014. aastal Austraalia, Uus-Meremaa, Iirimaa ja Inglismaa raamatukogudes läbiviidud internetiuuringus mainitud teemadest (Connaway et al., 2012) jõuab magistritöö Delfi-uuringu esimesse vooru ühe eksperdi märgitud bibliomeetria koolitused ja kirjaoskus ja teadusgrantide taotlemise tugi. Teadustulemuste hindamine, bibliomeetria ja edetabelite teenus ei saavuta konsensust ühe eksperdi mitteoluliseks hindamise tõttu ning abi teadusgrantide taotlemisel saab ka ühe vastuväitelise kommentaari: „Teadusgrantide taotlemisel ei oska aidata, selleks on meil teadusosakond.“

Delfi uuringu ekspertide konsensuse saavutanud tulevikuraamatukogu uurimistöötuge puudutavaa nägemuse osas võib öelda, et tegu on Eesti suurte akadeemiliste raamatukogude tänapäevaste tavateenustega.

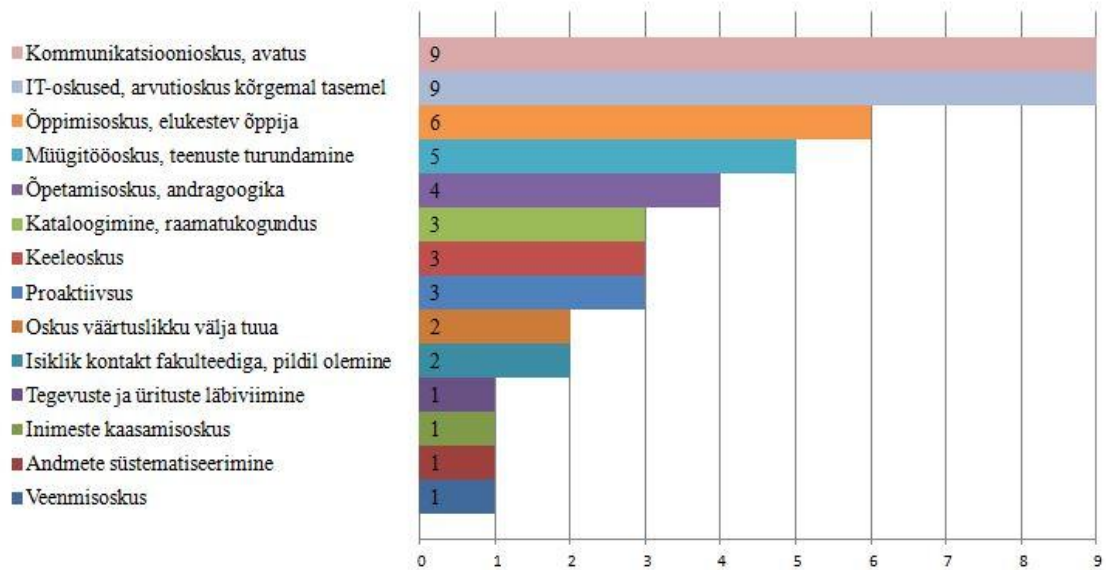
3.4 Tuleviku raamatukoguhoidja

Neljanda küsimuse puhul, kus paluti nimetada akadeemilise raamatukoguhoidja oskusi, mis toetavad akadeemilise raamatukogu tulevikuteenuseid, esitati hinnanguliselt 39 nõuet raamatukoguhoidjale, mis grupeeriti 14 isikuomaduseks, pädevuseks või oskuseks:

- 1) IT-oskused, arvutioskus kõrgemal tasemel;
- 2) kommunikatsioonioskus (people skills), avatus;
- 3) õppimisioskus (elukestev), muutustealtis olemine;
- 4) müügitööoskus, teenuste turundamine;
- 5) õpetamisoskus, andragoogika;
- 6) proaktiivsus;
- 7) keeleoskus;
- 8) kataloogimine, raamatukogundus;
- 9) isiklik kontakt fakulteediga, pildil olemine;
- 10) oskus väärtuslikku välja tuua;
- 11) veenmisoskus;
- 12) andmete süstematiseerimine;
- 13) inimeste kaasamisoskus;
- 14) tegevuste ja ürituste läbiviimine;

Tuleviku akadeemilisele raamatukoguhoidjale vajalike oluliste oskuste ja omadustena (Joonis 14) nimetasid kõik eksperdid IT-oskusi ja arvutioskust kõrgemal tasemel ning kommunikatsioonioskust ja avatust. Kuus eksperti üheksast pidasid oluliseks, et raamatukoguhoidja oleks muutustealdis ning elukestev õppija. Viis eksperti nimetas tuleviku raamatukogu jaoks oluliseks müügi- ja turundusoskustega raamatukoguhoidjat ning neli eksperti mainis õpetamisoskust ning andragoogika alaseid teadmisi. Kolm eksperti nimetas oluliste oskustena proaktiivsust, keeleoskust ning ka klassikalisi teadmisi raamatukogundusest ja kataloogimisest. Kaks eksperti tõid välja isikliku kontakti hoidmise teaduskonna ja õppejõududega ja oskuse väärtuslikku välja tuua. Lisaks nimetati ühekordselt veenmisoskust, oskust andmeid süstematiseerida, inimeste kaasamisoskust, tegevuste ja ürituste läbiviimise võimekust.

4. Tuleviku raamatukoguhoidja oskused ja pädevused

Joonis 14. Tuleviku raamatukoguhoidja oskused ja pädevused: väiteid nimetanud ekspertide arv

Neljanda küsimuse puhul, mis käsitles raamatukoguhoidja oskusi ning omadusi, konsolideeriti esimese vooru arvamused teises voorus kuueteistkümneks väiteks (Tabel 7). Ekspertid hindasid üksmeelselt vajalikuks enamuse esitatud raamatukoguhoidja omadused ja oskused. Eriarvamusele jäajaid oli vaid veenmisoskuse, IT ja tehnoloogiaoskuste, kataloogimis- ning raamatukogunduslike oskuste ning, müügitöö- ja ürituste turundamisoskuse, tegevuste ja ürituste läbiviimise oskuse osas (Joonis 18).

Tabel 7. Raamatukoguhoidja oskusi puudutavate väidete hinnangud

<i>Väide</i>	<i>Keskmine</i>	<i>Mood</i>	<i>SD</i>
Hea suhtleja	5,00	5	0,00
Õpetamisoskus, andragoogika	4,88	5	0,35
Veenmisoskus	4,63	5	0,74
IT ja tehnoloogia kasutamise oskused edasijõudnud tasemel	4,50	5	0,76

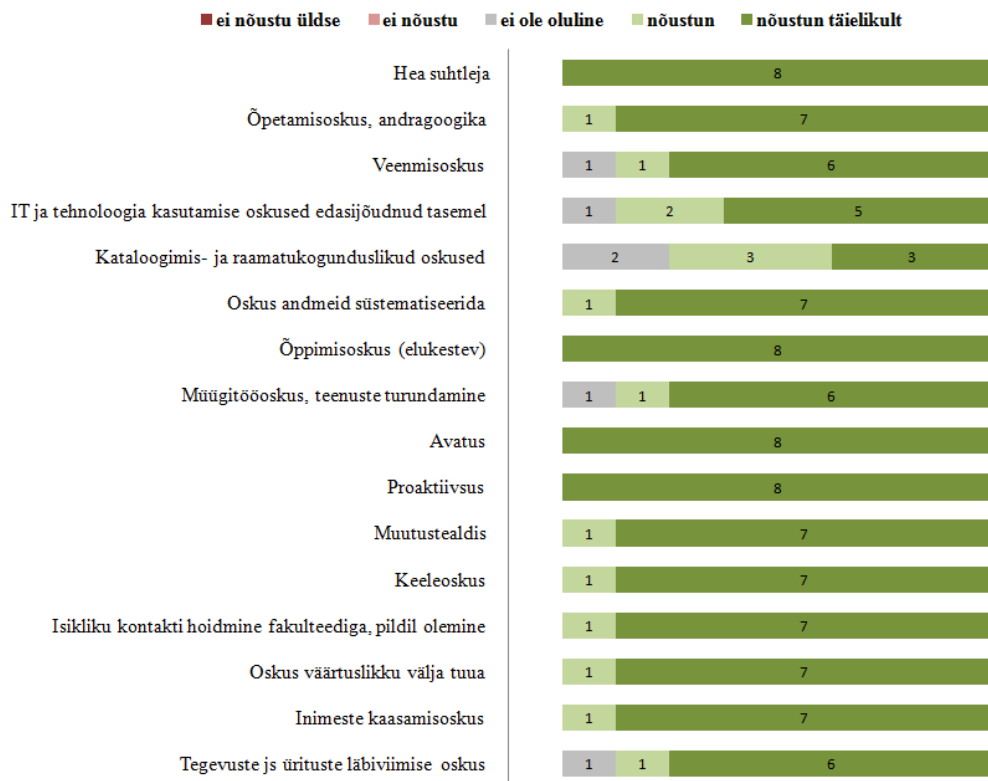
<i>Väide</i>	<i>Keskmine</i>	<i>Mood</i>	<i>SD</i>
Kataloogimis- ja raamatukogunduslikud oskused	4,13	5	0,83
Oskus andmeid süstematiseerida	4,88	5	0,35
Õppimisoskus (elukestev)	5,00	5	0,00
Müügitööoskus, teenuste turundamine	4,63	5	0,74
Avatus	5,00	5	0,00
Proaktiivsus	5,00	5	0,00
Muutustealdis	4,88	5	0,35
Keeleoskus	4,88	5	0,35
Isikliku kontakti hoidmine fakulteediga, pildil olemine	4,88	5	0,35
Oskus väärtuslikku välja tuua	4,88	5	0,35
Inimeste kaasamisoskus	4,88	5	0,35
Tegevuste ja ürituste läbiviimise oskus	4,63	5	0,74

Eksperti kommentaar raamatukoguhoidja oskuste ja omaduste teemal:

- konkreetseid tööalaseid oskusi on võimalik töö juures omandada, peamine on suhtumine, soov olla ihu ja hingega asja juures

Neljanda küsimuse puhul, mis käsitles raamatukoguhoidja oskusi ning omadusi on iseloomulik, sarnaselt teistele samalaadsetele uuringutele, et raamatukoguhoidjale esitatavate nõuete nimekiri on pikk ning mitmekesine. Iseloomulik on, et eelkõige oodatakse raamatu-

4. Tuleviku akadeemilises raamatukogus vajaminevad raamatukoguhoidja oskused ja omadused

Joonis 15. Raamatukoguhoidja oskusi puudutavate väidete hindamine

koguhoidjalt suhtlemisoskust ja proaktiivsust, 6 konsensuse leidnud omadustest on seotud kommunikatsioonioskustega, mis peegeldab ilmselt vajadust suhelda ülikooli fakulteediga raamatukogu paremaks integreerimiseks ülikooli õppetöös, teenuste propageerimiseks ja töö tõhustamiseks. Kuna vaid üks ekspert on mitteoluliseks hinnanud veenmisoskuse, IT ja tehnoloogiaoskused, kataloogimis- ning raamatukogunduslikud oskused, müügitöö- ja ürituste turundamisoskuse ja tegevuste ja ürituste läbiviimise oskuse, võib öelda, et üldised ootused raamatukogutöötaja omadustele ja oskustele on kõrged.

Magistritöö ekspertvalimi hinnangutest kõlab läbi, et uus aeg vajab kvalifitseeritud proaktiivset töötajaskonda, kes suudavad raamatukogu elavdamiseks algatada infovahetust, ette valmistada, viia läbi ja propageerida raamatukogu koolitusi ning aktiivselt osaleda ülikooli akadeemilises elus.

Kokkuvõtteks võib öelda, et magistritöö käigus sellisel kujul läbi viidud kahevooruline Delfi-uuring ei andnud tänapäeva Eesti akadeemiliste raamatukogude kontekstis uuenduslikku nägemust või mudelit. Uurimistöe ja ruumikontseptsiooni osas on konsensuse

saavutanud sisekujunduslikud lahendused, mis toetavad erinevaid õpistiile ja-meetodeid, suures osas Eesti kõrgkoolide akadeemilistes raamatukogudes juba kasutusel.

Uurimistöös välja tulnud olulisemad teemad, kus loodetakse tulevikus muutusi paremusele, on lootus olla tihedamalt kaasatud ülikooli õpetamisprotsessis, tehes selleks aktiivset koostööd teaduskonnaga. Seda peegeldab ka tuleviku raamatukoguhoidjale esitatud nõuete osas konsensuse saavutanud omadused, millest suur osa on seotud suhtlemis- ja kommunikatsioonioskustega.

Maailmas raamatukogu rolli parandamiseks ning põhieesmärgi paremaks täitmiseks pakutavad lahendused ja parimad praktikad raamatukogu ruumi ning uurimistöö teatud teemade osas magistr töö Delfi uuringu tulemusena saadud nägemuses ei kajastu. See puudutab nii raamatukogu füüsilise ruumi *learning commons* ehk tsentraliseeritud info- ja tugikeskuste lahendusi toetamiseks ülikooli kogukonna uuringuid, õppimist ja õpetamist infoallikate ja tehnoloogiliste teenustega. (Harland, 2011), *Blended Librarian* kontseptsiooni raamatukoguhoidjate professionaalseks arenguks info- ja haridustehnoloogia suunal (Zabel et al., 2011) kui suuremat panustamist uute teenustega uuenenud akadeemilise suhtluse ja tehnoloogiliste võimaluste kontekstis ülikooli uurimiskogukondades (Connaway et al., 2012; Corral et al., 2013).

Kahevoorulise Delfi uuringu tulemusel saavutatud konsensuse kohaselt, mille kriteeriumina olid lõpptulemuse seisukohalt olulised väited, mida eksperdid hindasid viiepallilisel skaalal väärtusega 4 ja 5 ehk „nõustun“ ja „nõustun täielikult“, olid eksperdid 56 esitatud väitest nõus 31 väitega. Kogu küsitluse mood ehk enim esinenud hinnang oli „nõustun täielikult“ ning keskmine hinnang 4,55, mis näitab, et eksperdid olid esitatud väidete osas enamasti üksmeelel.

Põhjuseid, miks ei saavutatud veidi alla poolte väidete osas täielikku üksmeelt, võib otsida ka asjaolust, et enamasti magistr töö uuringus osalenud eksperte töötab erinevates Eesti suuremates akadeemilistes raamatukogudes, mis eristuvad struktuurilt, kasutusstatistika ja teenusmudeli poolest. Suurte raamatukogude töötajate kõrval osales uuringus ka õpikeskuse/filiaali raamatukoguhoidja. Ilmselt mõjutas eksperte väidete esitamisel ja hinnagute andmisel oma raamatukogu taust ja tingimused ning kogemuslik baas. Näitena märgib oma kommentaaris üks osalenud ekspert, viidates väitele „avatus, kõik on avariiuulil“: „Kõik raamatud saavad avariiuulitel olla ainult sellisel juhul, kui tegu on väikese õpikeskuse taoli-

se filiaaliga, suurtel akadeemilistel raamatukogudel on hoidlates miljoneid teavikuid, mida on võimatu avariilistel täies mahus eksponeerida.“

Tartu Ülikooli, Tehnikaülikooli ning Tallinna Ülikooli raamatukogud erinevad ajalooliselt väljakujunenud rolli poolest ülikoolis. Tartu Ülikooli raamatukogu on ülikooli ja kogu linna keskne asutus, hästi ligipääsetava asukohaga ja tudengite seas populaarne, olles läbi aegade, nagu märgitakse ühes magistritöö Delfi väites, „oma olemuselt kommunikatsioonikeskus ja kohtumispaik“. Ülikoolide ja raamatukogude erinevaid suhteid mainib oma kommentaaris raamatukogu ja fakulteedi koostöö kontekstis üks ekspert: “. Kuid see oleneb kindlasti ülikoolist ja raamatukogust, kindlasti tuleb kasuks, kui need asuvad samas kohas (mitte nagu TLÜs, kus ülikool ja raamatukogu on praktiliselt erinevad asutused ja koostööd ülemäära ei tehta).”

Kasutusstatistika poolest on aga raamatukogude kodulehtedel saadavate arvude põhjal füüsiliselt enim külastatav TTÜ raamatukogu, ka laenutusi tehakse seal teiste suurte ülikoolide raamatukogudest rohkem (Tabel 8).

	<i>Tudengite arv</i>	<i>Külastusi</i>	<i>Laenutusi</i>
TTÜ raamatukogu	14378	254 579	1 086 098
TLÜ raamatukogu	9485	148 916	323 003
TÜ raamatukogu	14 470	207 000	741 000

Tabel 8. Ülikoolide raamatukogud arvudes (TLÜ AR nõukogu, 2014; TTÜ, 2014; TÜ, 2014)

Koduülikooli raamatukogu juhtimine, teenusmudel ja teenuste kasutatavus, asukoht, koostöö fakulteediga on osa faktoritest, mis mõjutasid eksperte tulevikuvisionides ning raamatukogu füüsilist ruumi, uurimistööd, õpetamist ning raamatukogutöötajale esitatavaid nõudeid puudutavate väidete hindamisel.

4 JÄRELDUS

Magistritöö Delfi uuringu põhjal võib öelda, et uuringus kaasatud eksperdid näevad tuleviku akadeemilist raamatukogu ülikooli uurimis- ja õppetegevusse ning õppekavadesse tihedalt integreeritud üksusena, mis on kaasatud igal haridusastmel tudengite õpetamisel ja teeb aktiivset koostööd teaduskonnaga. Tuleviku raamatukogu panustab õpetades ülikooli uurimistöös progressiivse raamistiku loomisega, on keskse kohana tudengite seas populaarne kogunemispaiik ja kaasaegse kujundusega õpikeskus.

Joonis 16. Tuleviku raamatukogu ruum

Tuleviku raamatukogu toetab õpikeskuse ruumijaotuse ja sisekujunduslike elementidega õppetööd ülikoolis ja erinevaid õpistiile. Raamatukogu tzoneeritud ruumid võimaldavad raamatukogul olla samaaegselt gruppitöökeskus ning õppimise ja keskendumise koht. Raamatukogus on oma seadmete kasutamiseks sobiv infrastruktuur (Joonis 19).

Uuringus kaasatud ekspertide hinnangul aitab akadeemilisel raamatukogul paremini toetada õppeasutuse õppekavasid raamatukogu koolitusmooduli integreerimine õppekavva, raamatukogu tihe kaasatus ülikoolis igal haridusastmel tudengite õpetamisel ja aktiivne koostöö teaduskonnaga. Raamatukogu teeb koolitusi gümnasistidele kui tulevasele tudengkonnale ja nõustab õppejõude; oma koolitusteemasid tutvustatakse teaduskonnale ja õppejõududele proaktiivselt. Õpetamisel kasutatakse kaasaegseid õpimetoodikaid ja haridustehnoloogiat, nõustatakse ja õpetatakse nii individuaalvormis ja grupe, kodulehelt kui e-õppe vormis ja muus paindlikus hübriidvormis (Joonis 17).

Joonis 17. Tuleviku õpetav raamatukogu

Ekspertide nägemuse kohaselt toimub uurimistöö toetamine tuleviku akadeemilises raamatukogus eelkõige uurimistööks progressiivse raamistiku loomisega ehk õpetatakse ja koolitatakse tudengeid infokompetentsuse, infousaldusväarsuse ja infokirjaoskuse teemal, nõustatakse uurimistöö tegijaid erialainfo otsimisel, kasutama teemaandmebaase ja viitamistarkvara, tehakse infootsingu koolitusi ja peetakse teadusallikate loenguid. Raamatukogu pakub ja toetab elektroonilise repositooriumi ja digiarhiivi teenust teadustööde ja dissertatsioonide hoidmiseks (Joonis 18).

Joonis 18. Tuleviku raamatukogu uurimistöö tugi

Tuleviku akadeemilise raamatukogu ootused töötajatele nende pädevustele ja oskustele on ekspertide hinnagul eelkõige seotud kommunikatsioonioskustega, mis peegeldab vajadust suhelda ülikooli fakulteediga raamatukogu paremaks integreerimiseks ülikooli õppetöös, teenuste propageerimiseks ja töö tõhustamiseks. Raamatukoguhoidja peab õpetama teisi ja

Joonis 19. Tuleviku akadeemiline raamatukoguhoidja

olema ise valmis muutusteks ja elukestvalt õppima. Uus aeg vajab kvalifitseeritud proaktiivset töötajaskonda, kes suudab raamatukogu elavdamiseks algatada infovahetust, ette valmistada, viia läbi ja propageerida raamatukogu koolitusi ning aktiivselt osaleda ülikooli akadeemilises elus (Joonis 19).

Magistritöö raames läbiviidud ekspert- ja taustauuringu järeldusena võib öelda, et raamatukogu tulevikuuuringud ning pidev keskkonnaaavatus, kasutajaküsitlused ning tehnoloogiliste trendide uuringud peavad olema osa nii tänapäeva kui tuleviku akadeemilise raamatukogu igapäevast. Kursisolek trendide ning mõjuritega, muu maailma praktikate ja lahenduste uurimine, võimaldab raamatukogul täita raamatukogu trükitud kollektiooni kasutatavusega tekkinud tühimiku uute teenustega, mida vajavad muutunud inforuumis, haridusmaastikul ja akadeemilise suhtluse tingimustes nii tudengid, õppejõud kui teadustöötajad.

Magistritöös läbiviidud Delfi kirjandusuuringu põhjal näevad suunad ja trendid ning kasutatud lahendused ja praktikad ette, et lisaks ekspertuuringu akadeemilise raamatukogu lõppnägemuses sisaldunud väidetele, panustab raamatukogu aktiivselt ülikooli uurimiskogukondades (igakülgne avatud ligipääsu ehk *Open Access* tugi raamatukogust, avatud elektroonilise ligipääsu tagamine repositooriumis või online-ajakirjas oma ülikooli või kolledži teadustöötajate artiklitele ja tudengiurimustele, digitaalsete ressursside haldus ja säilitamine, autorikaitse tugi; bibliomeetria teenused, altmeetria, teadusgrantide taotlemise tugi, ainealaste uuringutrendide raportid, panustamine ülikooli andmehalduspoliitikas, vahendite väljatöötamine aitamaks uurijaid andmehaldusel, akadeemilise jalajälje (h-index) kalkulatsioon, aktiivne osalus infospetsialistina uurimisprojektides).

Tudengite õppimise ja teadustöö paremaks toetamiseks on raamatukogu ruumid kujundatud *learning commons* sotsiaalset õpet ja loomingulisust toetavaks tudengikeskseks õppekeskkonnaks, mis on tehnoloogiliselt hästivarustatud õppimise, uuringu ja projektitöö koht, kus on käepärast tehnoloogiategi ning kohapealne nõustamine ja raamatukogu ekspertteenused. *Learning Commons* on paindliku “kõik ühes” mudelina kogukonna kokkusaamiskoht, raamatukogu, meedialabor, salong, seminariala jne. Oluline märksõna tuleviku akadeemilise raamatukogu ruumi kujundamisel on selle kasutajakesksus. Kasutajakeskne ja –sõbralik raamatukogu keskendub kasutaja info- ja kommunikatsioonivajadustele ja planeerib oma tööd ja teenuseid vastavalt nendele vajadustele. Kasutaja vajadusi aitavad välja selgitada kasutajauuringud.

Lisaks eelnevale on muu maailma praktikates iseloomulik, et õpetav raamatukogu panustab lisaks erinevas vormis tudengite õpetamisele ka õpetamise toetamisel ülikoolis õppejõudude haridustehnoloogilise toe, õpidisaini ja õpimetoodikaalase nõustamisega.

Et selliselt ülikooli uurimis- ja õppetöös panustada, vajatakse lisaks magistritöö uuringus nimetatud oskustele raamatukoguhoidjalt mitmesuguseid tehnoloogilisi oskusi ja võimekust, mis on seotud elektrooniliste ressurside, digitaalsete projektide areneva tehnoloogia ja tarkvara ning haridustehnoloogiaga.

KOKKUVÕTE

Olukorras, kus muutunud inforuumi, kasutajate õpi- ning infootsingu harjumuste, akadeemilise suhtluse ja teisenenud kõrgharidusmaastiku tõttu leiavad üha vähem kasutust raamatukogu traditsioonilised laenutusteenused, on akadeemilised raamatukogud kogu maailmas pidevas uueningiprotsessis, et leida võimalusi ülikooli tudengite ja teaduskonna õppe- ja uurimistöö toetamiseks vastavalt tänapäeva nõuetele, kaasaegsete vahendite ja teenustega.

Magistritöö eesmärgiks oli uurida võimalusi, kuidas saaks akadeemiline raamatukogu efektiivsemalt täita oma põhieesmärki ehk toetada õppeasutuse õppekavasid ning ülikooli õppe- ja uurimustööd. Magistritöökõks vajalike andmete kogumiseks viidi läbi kirjandusuuring ja Delfi meetodil ekspertküsitlus, mille valimisse kuulusid eksperdid Tartu Ülikooli Akadeemilisest Raamatukogust, Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogust, Tallinna Ülikooli Akadeemilisest Raamatukogust ja filiaalist. Ekspertuuring viidi läbi märtsis ja aprillis 2015.

Uurimistöö tulemusena selgus, et ekspertide nägemuses on tuleviku akadeemiline raamatukogu ülikooli õppetegevusse ning õppekavadesse tihedalt integreeritud üksus, mis on kaasatud igal haridusastmel tudengite õpetamisel ja nõustamisel ning teeb õpetamisel aktiivset koostööd teaduskonnaga. Tuleviku raamatukogu panustab õpetades ülikooli uurimistöös progressiivse raamistikuga loomisega, on keskse kohana tudengite seas populaarne kogunemiskoht ja kaasaegse kujundusega õpikeskus. Ekspertide hinnangul vajab raamatukogu proaktiivset töötajaskonda, kes suudab raamatukogu elavdamiseks algatada infovahetust, ette valmistada, viia läbi ja propageerida raamatukogu koolitusi ning aktiivselt osaleda ülikooli akadeemilises elus.

Magistritöös läbiviidud kirjandusuuringu põhjal näevad suunad ja trendid ning lahendused ja praktikad ette, et lisaks ekspertuuringu akadeemilise raamatukogu lõppnägemuses sisaldunud väidetele, panustab raamatukogu tulevikus aktiivselt ülikooli uurimiskogukonnades infospetsialistina, toetades uurimistööd ülikoolis uute teenustega, mis toetavad uueningulist suhtlust ja avatud digitaalset ligipääsu teadus- ja õppematerjalidele.

Tuleviku akadeemiline raamatukogu kujundab oma ruumid *learning commons* tudengikeskseks nõustamisteenuste ja tehnoloogiatoega õppekeskkonnaks ja panustab lisaks ka

õpetamise toetamisel ülikoolis õppejõudude haridustehnoloogilise toe, õpidisaini ja õpi-
metoodikaalase nõustamisega.

Uued teenused nõuavad raamatukoguhoidjalt tehnoloogiaalast kompetentsi, mis on seotud
elektrooniliste ressurside, andmehalduse ning haridustehnoloogiaga.

SUMMARY

The changed information space, learning and information seeking habits of patrons and the shift in scholarly communication are some of many reasons why the traditional printed collection oriented services of academic libraries are becoming less used. Academic libraries all over the world are trying to find ways how to better support learning and research at university according to modern requirements.

The focus of the thesis was to find ways how academic libraries could more effectively support university curricula, teaching and research. The Delphi expert survey was used as a method and a background research was performed to meet the goals of the master thesis and to collect the necessary data. The sample of the survey consisted of experts from Tartu University Library, the Library of Tallinn University of Technology and Tallinn University Library together with its branch. The research was carried out from March till April 2015.

The research revealed that in experts' vision the future academic library instruction is tightly integrated in university curricula, is present at every level of education and libraries actively cooperate with faculties in the teaching process.

The future academic library contributes to university research by establishing a progressive framework while teaching students information literacy subjects. Library as a space is popular among students and a central place at university as a learning center with modern design. Experts estimate that libraries need proactive staff who could initiate communication, prepare, carry out and promote library instruction and are actively involved in the academic life of a university.

According to the conducted literature survey the trends, solutions and best practices suggest that academic libraries in addition to the statements included in the final view of the expert survey also actively contribute to the university research community as information specialists and advisors by supplying new services that support renewed academic communication and Open Access.

The space of the Future Academic Library is designed according to the model of Learning Commons that provides student-centered learning spaces together with technology

resources and expert support services. In addition, academic libraries support teaching at university by providing instructional technology, instructional design and learning methods support. New services require librarians to have technological competences related to digital resources, data management and instructional technology.

KASUTATUD KIRJANDUS

ALA. (1989). *American library association presidential committee on information literacy. final report*

American Library Association. (2014). Top trends in academic libraries. *College & Research Libraries News*, 75(6), 294-302.

Anglada, L. (2014). Are libraries sustainable in a world of free, networked, digital information? *El Profesional De La Información*, 23(6), 603-611.
doi:10.3145/epi.2014.nov.07

Chawner, B., & Oliver, G. (2013). A survey of new zealand academic reference librarians: Current and future skills and competencies. *Australian Academic & Research Libraries*, 44(1), 29-39. doi:10.1080/00048623.2013.773865

Connaway, L. S. (. 1.), Proffitt, M. (. 1.), Lewis, J. S. (. 2.), Alexander, S. (. 3.), Du, Y. (. 4.), Eden, B. (. 5.), . . . Salisbury, L. (. 7.). (2012). 2012 top ten trends in academic libraries: A review of the trends and issues affecting academic libraries in higher education. *College and Research Libraries News*, 73(6), 311-320.

Corrall, S., Kennan, M. A., & Afzal, W. (2013). Bibliometrics and research data management services: Emerging trends in library support for research. *Library Trends*, (3), 636.

Curzon, S., & Quinonez-Skinner, J. (2009). *Encyclopedia of library and information sciences*

- Dailey, A. L., & Holmberg, J. C. (1990). Delphi: A catalytic strategy for motivating curriculum revision by faculty. *Community/Junior College Quarterly of Research and Practice*, 14(2), 129-36.
- Dyas-Correia, S., & Galligan, F. (. 2.). (2013). Altmetrics: Rethinking the way we measure. *Serials Review*, 39(1), 56-61. doi:10.1016/j.serrev.2013.01.003
- Feret, B., & Marcinek, M. (1999). *The future of the academic library and the academic librarian--A delphi study.* ().
- Feret, B., & Marcinek, M. (2005). The future of the academic library and the academic librarian: A delphi study reloaded. *New Review of Information Networking*, 11(1), 37-63. doi:10.1080/13614570500268381
- Garner, I. (2006). Library support for research in a university context. *IATUL Annual Conference Proceedings*, 16, 36-40.
- Gupta, U. G., & Clarke, R. E. (. b. P. (1996). Theory and applications of the delphi technique : A bibliography [1975 - 1994]. *Technological Forecasting & Social Change : An International Journal*, 53(2), 185-211.
- Harland, P. (2011). *The learning commons: Seven simple steps to transform your library* Englewood, CO: Libraries Unlimited.
- Keiser, B. E. (2013). *Ithaka S+R US faculty survey 2012* Information Today, Inc.
- Kennan, M. A. (. 1.), Corral, S. (. 2.), & Afzal, W. (. 3.). (2014). “making space” in practice and education: Research support services in academic libraries. *Library Management*, 35, 666-683. doi:10.1108/LM-03-2014-0037

- Lepik, K. (2009). Tartu university library as a medium between different patrons. *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries, International Conference, Chania Crete Greece*.
- Lowe, L. L., & Cummings, R. (2009). Small spaces, small budget, big results: Creating a user-centered learning space on a budget. *Georgia Library Quarterly*, 46(1), 18-21.
- Matthews, J. R., & Herson, P. (2013). *Reflecting on the future of academic and public libraries*. Chicago: ALA Editions, an imprint of the American Library Association.
- Mehnen, N., Mose, I., & Strijker, D. (2013). The delphi method as a useful tool to study governance and protected areas? *Landscape Research*, 38(5), 607-624.
doi:10.1080/01426397.2012.690862
- Meier, C., Moorefield-Lang, H., & Miller, R. K. (2012). *Rethinking reference and instruction with tablets*. Chicago, IL: ALATechSource.
- Montgomery, S. E. (2014). Library space assessment: User learning behaviors in the library. *The Journal of Academic Librarianship*, 40(1), 70-75.
doi:<http://dx.doi.org.ezproxy.tlu.ee/10.1016/j.acalib.2013.11.003>
- Nielsen, J. M. (2013). The blended business librarian: Technology skills in academic business librarian job advertisements. *Journal of Business & Finance Librarianship*, 18(2), 119-128. doi:10.1080/08963568.2013.768849
- Nilsen, C. (2012). Faculty perceptions of librarian-led information literacy instruction in postsecondary education. Helsinki.
- Quandt, R. (2012). *Reflections on libraries: 1990-2012*. Unpublished manuscript.

Rämmer, A. (2014). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Retrieved from <http://samm.ut.ee/valimid>

Salutare, M. (2014). Mõisted. Retrieved from <http://www.salutare.ee/moisted>

Schonfeld, R. C., Wulfson, K. & Housewright, R. (2013). Ithaka S+R US faculty survey 2012.

Sennyey, P., Ross, L., & Mills, C. (2009). Exploring the future of academic libraries A definitional approach. *Journal of Academic Librarianship*, 35(3), 252-259.

Sharkey, J., & O'Connor, L. (2013). Establishing twenty-first-century information fluency. *Reference & User Services Quarterly*, 53(1), 33-39.

Shumaker, D. (2012). *The embedded librarian. [electronic resource] : Innovative strategies for taking knowledge where it's needed* Medford, New Jersey : Information Today, Inc., 2012].

Tallinna Ülikool. (2013). *2013.a konsolideeritud majandusaasta aruanne*. (No. 74000122).

Thachil, G. (2008). Academic libraries redefined: Old mission with a new face. *Scroll*, 1(1)

TLÜ AR nõukogu. (2010). *Tallinna ülikooli akadeemiline raamatukogu tegevusaruanne 2009*. ().

TLÜ AR nõukogu. (2013). *Tallinna ülikooli akadeemiline raamatukogu egevusaruanne 2012 tegevuskava 2013*. ().

Virkus, S. (2007). Infopädevus ja e-õpe e-keskkonnas. Retrieved from

http://www.nlib.ee/html/rkogud/seminarid/terms07/Sirje_Virkus.ppt

Zabel, D., Shank, J. D., & Bell, S. (2011). Blended librarianship: [Re]envisioning the role of librarian as educator in the digital information age. *Reference & User Services Quarterly*, 51(2), 105-110.

LISAD

Lisa 1. I vooru küsimustik

Lisa 2. II vooru küsimustik

Lisa 3. Raamatukogu ruum: I vooru rühmitatud vastused

Lisa 4. Õpetav raamatukogu: I vooru rühmitatud vastused

Lisa 5. Uurimistöö tugi tuleviku raamatukogus: I vooru rühmitatud vastused

Lisa 6. Tuleviku raamatukoguhoidja: I vooru rühmitatud vastused

Lisa 1. I vooru küsimustik

AKADEEMILISE RAAMATUKOGU TULEVIKU DELFI UURINGU I VOOR

Lugupeetud ekspert!

Olen Tallinna Ülikooli haridustehnoloogia eriala magistrant ning kutsun Teid osalema eksperdina akadeemilise raamatukogu tuleviku Delfi uuringus. Delfi uuringumeetod on ekspertide küsitlusel põhinev prognoosimise meetod, millel põhineva magistritöö kahevoorulisele küsimustikule on kutsutud vastama kümme Eesti kõrgkooliraamatukogu töötajat.

Muutunud informatsioon ja akadeemiline suhtlus, info digiteerimine ning tehnoloogilised võimalused, teisenenud ühiskondlikud ootused kõrgharidusele, kasutajate õpi- ning infootsingu harjumused ja kõrgharidusmaastik on osa põhjustest, miks leiavad üha vähem kasutatud raamatukogu traditsioonilised laenutusteenused ja pöördumiste ning päringute statistika on kahanev. Kogu maailmas on akadeemilised raamatukogud otsimas võimalusi, kuidas ümber kujundada või uuendada kogusid ja teenuseid, et vältida akadeemilise raamatukogu marginaliseerumist ja leida võimalusi ülikooli tudengite ja teaduskonna õppe- ja uurimistöö toetamiseks tänapäeva nõuetele vastavalt, kaasaegsete vahendite ja teenustega.

Sellest olukorrast lähtuvalt on magistritöö eesmärgiks välja pakkuda tuleviku akadeemilise raamatukogu nägemus ja uurida võimalusi, kuidas saaks akadeemiline raamatukogu efektiivsemalt täita oma põhieesmärki ehk toetada õppeasutuse õppekavasid ning ülikooli õppe- ja uurimustööd.

Palun Teil küsimustiku esimeses voorus vastata neljale avatud küsimusele, mis käsitlevad raamatukogu ruume, õpetamist raamatukogus, raamatukogu uurimistöö tuge ning tuleviku raamatukoguhoidja oskusi.

Tänan!

Ruth Randoja

Tuleviku akadeemilise raamatukogu füüsiline ruum

Raamatukogu ruumid on tihedalt seotud raamatukogu rolli, kogu ja teenustega. Uued rollid uurimisel, õpetamisel ja õppimisel nõuavad uut kontseptsiooni ka raamatukogu ruumikasutuses. Kuidas kasutatakse tuleviku akadeemilises raamatukogus ruumi 21. sajandi õppija, elukestva õppe ning ülikooli õppe- ja uurimistöö toetuseks?

Palun kirjeldage tuleviku akadeemilise raamatukogu (külastajate) ruume ja teenuseid. Nimetage tulevikuraamatukogu avaliku ruumi komponente või teenuseid. *

Õpetav raamatukogu

Õpetamine ja kasutajate koolitamine on olnud oluline osa raamatukogu tegevusest läbi aegade. Tänapäeval õpetatakse akadeemilises raamatukogus tudengitele enamasti infokirjanduskust ja seda individuaalselt või loenguvormis, veebisisuna kodulehel, eraldiseisva kursusena või osana muu õppekava kursusest. Kursuse väljatöötamisel ja õpetamisel õhutatakse ka raamatukoguhoidjat kujundama 21. sajandi oskusi ja elukestvaid õppimist toetavat tugisüsteemi õpimeetodite valiku, tegevuste, hindamisviisi, tehnoloogiliste lahenduste ning õpikeskkonna kujundamisega. Kuidas toimub õpetamine tuleviku akadeemilises raamatukogus? Mida õpetatakse?

Palun pakkuge viise ja võimalusi, kuidas panustab tuleviku õpetav raamatukogu ülikooli õppekavade arengusse ning toetab õppetööd ülikoolis.

Uurimistöö tugi tuleviku raamatukogus

Ülikooli uurimistöö toetamine on olnud alati oluline osa akadeemiliste raamatukogude missioonist. Teisenenud informatsioon oodatakse akadeemilistelt raamatukogudelt reageerimist muutustele, uute teaduspraktikate ja akadeemilise suhtluse mudelite tundmaõppimist ja uuringuteenuste väljatöötamist. Kuidas toetab uurimistööd ülikoolis tuleviku akadeemiline raamatukogu?

Nimetage tuleviku akadeemilise raamatukogu teenuseid, mis toetavad uurimistööd ülikoolis.

Tuleviku raamatukoguhoidja

Muutused, mis mõjutavad akadeemilist raamatukogu, on muutnud ka raamatukogu töötajate rolli ning ametinõudeid. Milliseid oskusi vajab tuleviku raamatukoguhoidja eelkõige, et toetada tuleviku akadeemilise raamatukogu teenusmudelit ning ülikooli õppe- ja uurimistööd muutunud oludes?

Palun nimetage tuleviku akadeemilise raamatukoguhoidja oskusi ja omadusi, mis toetavad akadeemilise raamatukogu tulevikuteenuseid.

Lisa 2. II vooru küsimustik

AKADEEMILISE RAAMATUKOGU TULEVIKU DELFII UURINGU 2. VOOR

Lugupeetud ekspert!

Täna, et vastasite akadeemilise raamatukogu tulevikku käsitleva Delfi-uuringu 1. vooru küsimustele.

Esimeses küsitlusvoorus vastas üheksa Eesti akadeemilise raamatukogu töötajat avatud küsimustele, mis käsitlesid raamatukogu ruume, õpetamist raamatukogus, raamatukogu uurimistöö tuge ning tuleviku raamatukoguhoidja oskusi.

Teie vastuste põhjal olen reastanud võimalikud akadeemilise raamatukogu tegevusstsenaariumid, teenused ning visioonid, mida palun teil hinnata 5-pallilisel skaalal.

Täna!

Ruth Randoja

1. Tuleviku akadeemilise raamatukogu füüsiline ruum

Palun hinnake viie-pallilisel Likert-skaalal väiteid, mis puudutavad õpetamist tuleviku akadeemilises raamatukogus.

Vastake, mil määral nõustute/ei nõustu järgnevate väidetega - „1“ näitab väitega täielikku mittenoustumist ja hinnang „5“ väitega absoluutset nõustumist

1.1 Raamatukogu on jagatud tsoonideks:

- Absoluutse vaikusega WiFi-ta ala
- Wi-Fi-ga vaikne ala üksinda õppimiseks
- Wi-Fi-ga ala grupi- ja paaristööks,

1.2 Raamatukogu avalikud ruumid on varustatud uusima tehnoloogiaga

- "Võta oma seade kaasa" ehk VOSK keskkond - (WiFi, pistikud)
- Tahvlite, sülearvutite, laadurite laenutus
- Audiovisuaalse tehnika - foto- ja videokaamerate, mikrofonide laenutus
- Tehnoloogia kasutamise tugi
- Arvutites on loovtarkvara (Adobe Suite vm)
- Raamatukogu pakub raamatukogu arvutites oleva tarkvara kasutamise tuge (tutorialid
- 3D ja plakatite printimine

1.3 Raamatukogu on kasutajasõbralik

- Raamatukogu on olemuselt kommunikatsioonikeskus ja kohtumispaik
- Raamatukogu kasutamine on lihtne, loogiline, teenindajaid on vähe, tudeng on iseseisev
- Raamatukogu kasutamine on ajaliselt sõltumatu, võimalik on alati tulla
- Kõik raamatud on avariiuulitel
- Raamatukogus on rekreatsiooniruumid, kus saab lõdvestuda ja tunda ennast mõnusalt

1.4 Raamatukogu sisekujundus on mugav ja paindlik

- Raamatukogu ruumid on hubased ja avarad, õhu- ja valgusküllased
- Grupitööruumes on kasutaja soovidele vastavalt ümberpaigutatavad istmed ja lauad
- Grupitööruumes on võimalus seinale kirjutada (valge tahvel), sildiseina ladumise võimalus

Kas soovite midagi lisada või kommenteerida?

2. Õpetav raamatukogu

Palun hinnake viie-pallilisel Likert-skaalal väiteid, mis puudutavad õpetamist tuleviku akadeemilises raamatukogus.

Vastake, mil määral nõustute/ei nõustu järgnevate väidetega - „1“ näitab väitega täielikku mittenõustumist ja hinnang „5“ väitega absoluutset nõustumist

- Raamatukogu tutvustab oma koolitusi ja õpetatavaid teemasid proaktiivselt teaduskonnale ja õppejõududele
- Raamatukogu teeb õpetamisel tihedat koostööd teaduskonna ja õppejõududega
- Raamatukogu õpetab individuaalvormis ja gruppe, kodulehelt (veebijuhis), e-õppe
- Pakutakse kursusi gümnasistidele
- Raamatukogu pakutav ainealast uurimustööd toetav koolitusmoodul on integreeritud õppekavva
- Raamatukogu kasutab õpetamisel kaasaegseid õppijakeskseid ja -kohaseid õpimetoodikaid ja haridustehnoloogiat (pööratud klassiruum, praktiline ja kaasav õpe, visuaalmeetodid, veebi täiendamine, kaasahaaravad videod jm)
- Raamatukogu pakub õppejõududele elektrooniliste keskkondade (Moodle vm) kasutamise tuge
- Raamatukogu pakub kohaseid kursusi ja nõustamist ning vajaduspõhiseid koolitusi bakalaureuse, magistri- ja doktoriõppe tudengitele ja õppejõududele

Kas soovite midagi lisada või kommenteerida?

3. Uurimistöö tugi tuleviku raamatukogus

Palun hinnake viie-pallilisel Likert-skaalal väiteid, mis puudutavad uurimistöö tuge tuleviku akadeemilises raamatukogus.

Vastake, mil määral nõustute/ei nõustu järgnevate väidetega - „1“ näitab väitega täielikku mittenõustumist ja hinnang „5“ väitega absoluutset nõustumist

Raamatukogu nõustab ja koolitab individuaalselt ja gruppe allolevatel teemadel:

- Infokompetentsus, infousaldusväärsus, infokirjaoskus
- Kuidas leida erialainfot, teemaandmebaasid
- Kuidas refereerida ja annoteerida
- Mis on plagiaat
- Publitseerimisalane nõustamine doktorantidele
- Infootsingu ja teadusallikate loengud
- Kirjutamiskursus: kuidas alustada?
- Google edasijõudnutele

- Viitamistarkvara
- Elektrooniline repositoorium ja selle kasutamine
- Indekseerimine
- Teadustulemuste hindamine, bibliomeetria ja edetabelid
- Õppimisoskused
- Abi teadusgrantide taotlemisel

Kas soovite midagi lisada või kommenteerida?

4. Tuleviku raamatukoguhoidja oskused ja omadused

Palun hinnake viie-pallilisel Likert-skaalal väiteid, mis puudutavad tuleviku raamatukoguhoidja omadusi ja oskusi, tuleviku akadeemilise raamatukogu teenusmudelit toetamiseks ning ülikooli õppe- ja uurimistööd toetamiseks muutunud oludes?

Vastake, mil määral nõustute/ei nõustu järgnevate väidetega - „1“ näitab väitega täielikku mittenõustumist ja hinnang „5“ väitega absoluutset nõustumist

Tuleviku akadeemilises raamatukogus vajaminevad raamatukoguhoidja oskused ja omadused

- Hea suhtleja
- Õpetamisoskus, andragoogika
- Veenmisoskus
- IT ja tehnoloogia kasutamise oskused edasijõudnud tasemel
- Kataloogimis- ja raamatukogunduslikud oskused
- Oskus andmeid süstematiseerida
- Õppimisoskus (elukestev)
- Müügitööoskus, teenuste turundamine
- Avatus
- Proaktiivsus
- Muutustealdis
- Keeleoskus
- Isikliku kontakti hoidmine fakulteediga, pildil olemine
- Oskus väärtuslikku välja tuua

- Inimeste kaasamisoskus
- Tegevuste ja ürituste läbiviimise oskus

Kas soovite midagi lisada või kommenteerida?

Lisa 3. Raamatukogu ruum: I voo ruühmitatud vastused

<i>Rühm</i>	<i>Näiteid ekspertide ütlustest</i>	<i>Ekspertide arv, n=9</i>
Kaasaegsed tehnoloogilised võimalused	Pilveteenuskeskkond, tehnoloogiliselt ajaga kaasaskäiv keskkond; tehnilised vahendid kõikvõimalike seadmete kasutamiseks, wifi, juhtmeotsad, pistikud, nutiseadmete toetamine, ruum peab käima tehnoloogia arengu kaasas; võimalus kasutada kõikjal kaasaskantavaid arvuteid (VOSK keskkond - wifi , pistikud), fotokaamerate, tahvlite, sülearvutite, laadurite laenus, lisaks kontoritarkvarale on arvutites loovtarkvara (Adobe Suite); võimalus kuvada tahvli või sülearvuti pilti seinale. "; võimalik on laenata ka audiovisuaalse tehnikat -foto- ja videokaameraid, mikrofone ja arvutites on loovtarkvara (Adobe Suite vm), 3D ja plakati- te printimine.	6
Õpikeskus on mitmetsooniline	Kataloogisaali asemel on ruum grupi- ja paaristööks, kus kasutatakse jutukeskset töövormi ehk õppimist arutamise vormis; raamatukogus on 3 tsooni - absoluutse vaikusega WiFi-ta ala, suhtelise vaikusega WiFi-ga ruum üksinda õppimiseks, WiFi-ga ruum grupi- ja paaristööks. Ka tulevikus võib veel olla inimesi, kes tegelevad vanade raamatute ja ajalooliste dokumentidega, kust tehakse käsitsi väljakirjutusi. Selliseks tööks on vajalik absoluutne vaikus ning klahvide klõbin häirib; raamatukogus peavad olema ruumid grupitööks, et koos eksamiteks valmistuda, samas ka helikindlad ruumid üksi õppimiseks ja pehme mööbliga rekreatsiooniruumid, kus saab lõdvestuda; raamatukogu peab võimaldama nii vaikust kui diskussiooni; raamatukogu peab olema võimalik mooduliteks jaotada erinevate funktsioonidega; siiski on oluline, et raamatukogud pakuvad kohta, kus tudeng või teadlane saab õppe/teadustööd	5

<i>Rühm</i>	<i>Näiteid ekspertide ütlustest</i>	<i>Ekspertide arv, n=9</i>
	teha. Paljud suudavad väljaspool kodu paremini keskenduda, häirivaid faktoreid on vähem. Samas peaksid ruumid olema hubased, kindlasti peaks olema avarust ja teisest küljest nurgataguseid või sopikesi, kuhu saaks nõ peituda.	
Raamatukogu kasutamine on lihtne, loogiline ja kasutajasõbralik	Raamatukogu ruumides peab valitsema tudengite oma initsiatiiv, teenindajad saab olema vähe ja tudeng on iseseisvam; oluline on kasutusmugavus, asjad peavad olema nii loogilised, nii et teenindajat pole vaja ja tudeng ei jää hätta; raamatukogu kasutamine peab olema lihtne; raamatukogu on soe, valge, avar, iseteeninduv, 24h.	3
Raamatukogu on kommunikatsioonikeskus ja kohtumispaik	Raamatukogu on kommunikatsioonikeskus ja kohtumispaik, kus saab tunda ennast mõnusalt; tuleviku raamatukogu peab olema vaba aja keskus.	2
Ajaliselt sõltumatu, võimalik on alati tulla	Raamatukogu on kogu aeg lahti, tudengil on teadmine, et võib alati tulla ja ei pea sõltuma ajast; raamatukogus peaks kindlasti olema ruum või mitu, mis on vähemalt tudengitele/teadlastele avatud 24h; raamatukogu peab olema soe, valge, avar, iseteeninduv, 24h.	2
Avatus, kõik on avariiuulil	Materjalid on lihtsalt kättesaadavad, midagi ei ole kuskil nurga taga vaid kõik on avariiuulil ja kõik vajalik on mugavalt leitav; raamatud on avariiuulil ja tudengile iseseisvalt ligipääsetavad.	2

<i>Rühm</i>	<i>Näiteid ekspertide ütlustest</i>	<i>Ekspertide arv, n=9</i>
Ruumid on hubased, avarad, valgusküllased	Ruumid on hubased ja avarad, samas on olemas nurgatagused või sopikesed, kuhu saab nõ peituda, raamatukogu on õhu- ja valgusküllane; raamatukogu on soe, valge, avar, iseteeninduv, 24h.	2
Riist- ja tarkvara tugi	Raamatukogu pakub tark- ja riistvara kasutamise tuge (tutorialid); raamatukogus laenutatakse tehnoloogiat ning pakutakse ka kasutajatuge.	2
Ümberpaigutatav mööbel, kirjutatavad pinnad	Grupitööruumis on mugav ja pehme kasutaja soovidele vastavalt ümberpaigutatav mööbel ning seinapinda saab kasutada valgetahvlina.	1

Lisa 4. Õpetav raamatukogu: I vooru rühmitatud vastused

<i>Rühm</i>	<i>Näiteid ekspertide ütlustest</i>	<i>Ekspertide arv, n=9</i>
Raamatukogu kasutab õpetamisel kaasaegseid õppijakeskseid ja -kohaseid õpimetoodikaid	Kasutatakse kaasaegseid õpimeetodeid ning otsitakse ise sobivat õpimetoodikate alast infot; õpe on praktiline: tee otsing, leia vastus jne; õpetatakse visuaalmeetodeid kaasates, tuues näiteid ja kasutades videot; õpetamisel peaks loobuma loengute vormist, see on juba praegusel hetkelgi veidi aegunud; kindlasti võtta kasutusele uued meetodid ja vormid: essee kirjutamise asemel saab täiendada veebi, loengu asemel saab kasutada animeeritud ja kaasahaaravaid videoid.	5
Raamatukogu teeb õpetamisel koostööd teaduskonna ja õppejõududega.	Raamatukogu kursused toimuvad tihedas koostöös fakulteediga; ülikool peab tahtma raamatukogu kursusi õppekavadesse kaasata; koostöö teaduskonnaga peaks tulevikus parem olema.	4
Raamatukogu õpetab individuaalvormis ja grupe, kodulehelt (veebijuhis), e-õppe vormis jm paindlikus hübriidvormis.	Raamatukogu pakub elektroonilisi online-kursusi doktorantidele, bakalaureuse üliõpilastele; ainete sees on infootsingu kursused, toimuvad seminari vormis koolitused õppejõududele ja kursused gümnasistidele; korraldatakse koolitusi, grupiviisiliselt ja individuaalselt, ka näiteks üle interneti Skype'i teel või muul viisil; raamatukogu koolitab oma lugejaid ka puhtalt veebi vahendusel, loodud on e-kursused; raamatukogu peab võimaldama ka online-õppes olevatele tudengitele juurdepääsu inforessurssidele. Iga füüsilise raamatukogu juurde luuakse	4

<i>Rühm</i>	<i>Näiteid ekspertide ütlustest</i>	<i>Ekspertide arv, n=9</i>
	e-raamatukogud, mis toetavad igat tudengit olenevata nende asukohast. E-raamatukogudes olev ei hõlma enam vaid digiteeritud tekste, vaid sisaldab ka audiovisuaali.	
Raamatukogu pakutav ainealane infoallikate ja infootsingu moodul on integreeritud õppekavva.	Ainete sees toimuvad infootsingu kursused; infokirjaoskus on õppeainetesse integreeritud; raamatukogumoodul on õppekavas sees; raamatukogu kaasatakse loengutes.	4
Raamatukogu pakub kohaseid kursusi ja nõustamist bakalaureuse, magistri- ja doktoriõppe tudengitele ja õppejõududele.	Raamatukogu pakub elektroonilisi online-kursusi doktorantidele, bakalaureuse üliõpilastele; toimuvad seminarivormis koolitused õppejõududele ja kursused gümnasistidele; toimuvad infootsingu loengud ka magistrantidele, kui hakkavad lõputööd kirjutama; Nõustatakse õppejõude, bakalaureuse tudengeid ning magistrante.	4
Raamatukogu tutvustab oma teenuseid ja võimalusi proaktiivselt teaduskonnale ja õppejõududele.	Kursuste olemasolu sõltub raamatukogu aktiivsusest, raamatukogu peab olema proaktiivne ning enda kursuseid reklaamima; oluline on raamatukogu kursusi reklaamida.	3
Raamatukogu õpetus on vajaduspõhine (lõputöö seminaris).	Toimuvad infootsingu loengud ka magistrantidele, kui hakkavad lõputööd kirjutama; raamatukogu õpetus on vajaduspõhine, lõputöö kirjutamisel kaasatakse raamatukogu.	2

Lisa 5. Uurimistöö tugi tuleviku raamatukogus: I vooru rühmitatud vastused

<i>Rühm</i>	<i>Näiteid ekspertide ütlustest</i>	<i>Ekspertide arv, n=9</i>
Infootsingu ja teadusallikate loengud bakalaueruse-, magistritudengitele	Magistrantidele, doktorantidele, õppejõududele toimuvad kursused allikate usaldusväärsusest ja infootsingu loengud; uurimistöö tegijatele loengud, kuidas leida üles teadusinfo, lisaks on vajalik ka õppejõudude nõustamine; infokirjaoskus; vajaduspõhine teadusallikate tutvustamine lõputööseminaris.	6
Raamatukogu õpetab infokompetentsust, infoväärtust ja usaldusväärsust, infokirjaoskust	Üks raamatukogu põhitegevusi on infokirjaoskuse koolitused ning vähemalt 1. kursusel peaks see kursus olema kohustuslik; esmakursuslastele tuleb õpetada infoväärtust ja usaldusväärsust; raamatukogu õpetatakse infootsingu aluseid või infopädevust, selle all on viitamise üldised alused, pädev infootsing, leiab üles teadusinfo, infoleidumus, info kättesaadavus, infovood, otsistrateegiad ja -tehnikad, otsingu kohendamine, sünonüümid, kitsendamine ja laiendamine jne; iga tänapäeva noor omab infokirjaoskust, raamatukogude ülesandeks on seda veidi suunata. Info hulgad suurenevad pidevalt, peab õpetama, kuidas otsida ja leida just omale vajalikku. Samuti peab õpetama, kuidas adekvaatset ja relevantset infot luua.	5
Doktorantidele pakutakse artiklite avaldamistuge ja publitseerimisalast nõustamist, kust leida ajakir-	Publitseerimisalane nõustamine; doktorantidele pakutakse teadusandmete alast nõustamist, infot ajakirjade importfaktorite kohta, milline ajakiri võtab raha ja milline mitte, pakutakse sellealast koolitamist, andmete kureerimist; koostatakse andmehal-	5

<i>Rühm</i>	<i>Näiteid ekspertide ütlustest</i>	<i>Ekspertide arv, n=9</i>
ju ja kus avaldada oma artikleid, klassifikaatorid	dusplaane raamatukogu abil ja toel; raamatukogu aitab valida, ajakirju ja andmebaase, kus publitseerida, nõustab, millised on ETISE poolt arvestatud publikatsioonid, klassifikaatorid, tegeleb sisestamise ja kontrollimisega;	
Viitamine	Tudengeid tuleb õpetada viitama ja teiste tööd mitte plagieerima; allikatele viitamise koolitus.	2
Elektrooniline repositoorium, repositooriumite kasutamine	Raamatukogu pakub elektroonilise repositooriumi ja digiarhiivi teenust teadustööde ja dissertatsioonide hoidmiseks; repositoorium peab olema lihtsalt kasutatav ja kasutajasõbralik.	1
Teadustulemuste hindamine, bibliomeetria ja edetabelid;	Raamatukogus toimub teadustulemuste hindamine maailma teadusmaastikul, kaasates ka sotsiaalmeediat, koostatakse edetabeleid.	1

Lisa 6. Tuleviku raamatukoguhoidja: I vooru rühmitatud vastused

<i>Rühm</i>	<i>Näiteid ekspertide ütlustest</i>	<i>Ekspertide arv, n=9</i>
IT-oskused, arvutioskus kõrgemal tasemel	IT ja tehnilise poole tundmine on väga oluline; arvutioskus peab olema kõrgel tasemel, et oskaks nõustada tahvli kasutajaid, ja orienteeruma hästi kõikides <i>gadgetites</i> , ka erinevate firmade omas, tundma lugereid, appe jne; peab tundma nutivideinaid ja programme; tehnilised oskused peavad olema paremad kui sageli praegu on; raamatukoguhoidja töö jääb ikka info vahendamisega seotuks, inforessursid aga on peamiselt elektroonilised. Arvan, et põhilised vajalikud oskused jäävad samaks, mida nõutakse ka praegu, lihtsalt need muganduvad ümber teistele tehnoloogiatele ja ressurssidele.	9
Kommunikatsiooni- oskus (people skills), avatus	Kommunikatsioonioskus, oskus rääkida, kontakti võtta, võluda ja veenda; edukad on need, kes on avatud ja oskavad samastuda, käivad avamistel, pidudel ja kokkusaamistel; kiire ja hea reaktsioon, ümberlülitumine ühelt teemalt teisele, hea suhtleja, avatus; <i>People skills</i> , oskus inimestega suhelda.	9
Õppimisoskus (elukestev), muutustealtis olek	Oluline on, et oleks õppimisvõime, raamatukoguhoidja peab olema muutustealtis; elukestev õppija; valmidus elukestvaks õppeks.	6
Müügitööoskus, teenuste turundamine	Suhtlemis- ja müügioskus, et oma tööle rohkem tähelepanu pöörata; oma teenuste turundamisoskus; oskus raamatukogu reklaamida, et raamatukogu oleks nähtav, et siia tahetaks tulla.	5

<i>Rühm</i>	<i>Näiteid ekspertide ütlustest</i>	<i>Ekspertide arv, n=9</i>
Õpetamisoskus, andragoogika	Oskus seletada, õpetada; peab tundma pedagoogikat ja metoodikat; peab tundma pedagoogilisi võtteid, kuidas õpetada täiskasvanud õppijat; peab oskama koolitada, andragoogi oskused.	4
Proaktiivsus		3
Keeleoskus	Seoses globaliseerumise ja välistudengitega on inglise keele oskus väga oluline.	3
Kataloogimine, raamatukogundus	Tuleb tunda ka raamatukogunduse põhimõtteid, UDK liigitussüsteeme jm, teada, kuidas teavikuid riulile paigutada.	3
Isiklik kontakt fakulteediga, pildil olemine	Ülikooli inimeste tundmine on väga oluline; peavad olema isiklikud kontaktid ainespetsialistidega, teaduskondades tuleb kohal käia, kutsuda teadlasi ja õppejõude vaatama ning tuleb pildil olla.	2